

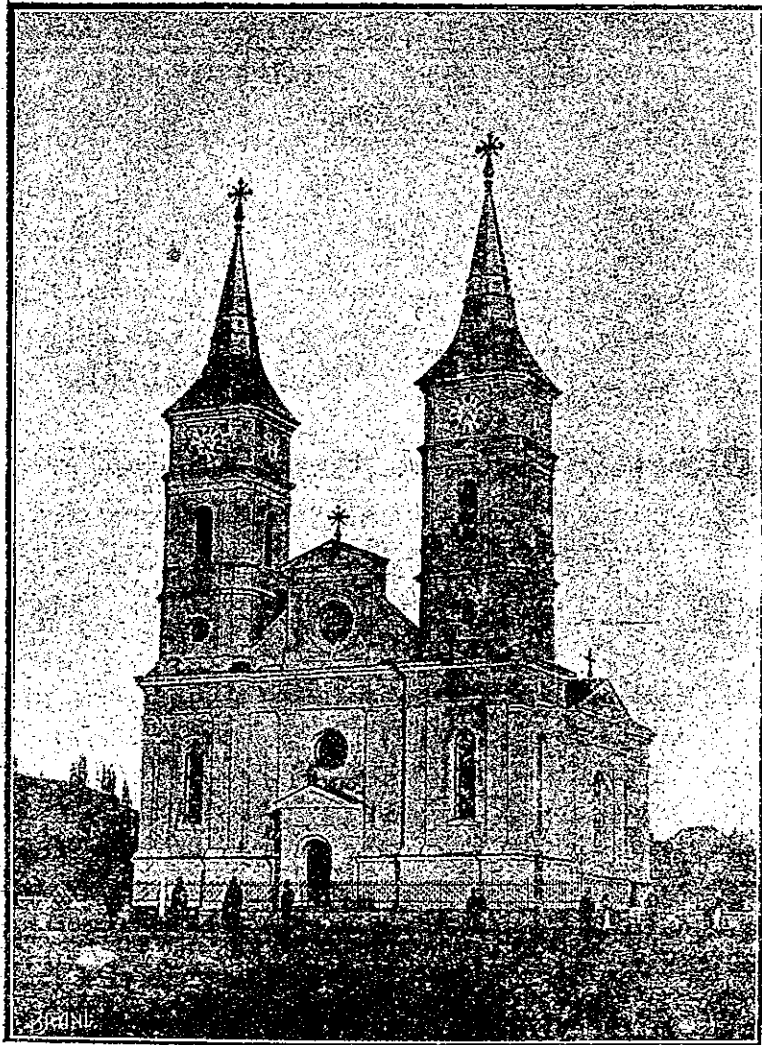
GAVRIL BICHIGEAN
PROTOPOP

Slujitorii altarului
bisericii române din Năsăud

G. MATHEIU, BISTRITA

Biserica-catedrală din Năsăud

Cuvânt înainte.

Lucrarea prezentă este o serioasă și prețioasă contribuție nu numai pentru cunoașterea trecutului de sbucium, jertfă și eroism românesc al graniței năsăudene, ci și pentru o înțelegere mai temeinică a ideilor călăuzitoare din istoria neamului nostru.

Gândul ce-l pasionează pe harnicul autor este să șteargă praful de pe ceasloavele și mineele stranelor de demult, pentru a descoperi perlele uitate, inimi într'aurite de soldați credincioși din slujba lui Isus Hristos și a românismului, smeriți vizionari și precursori pe frontul de realizarea sublimului vis al strămoșilor, Marea Unire.

În focul dragostei de altar al preoților de demult, se calește oțelul dârzeniei noastre ca neam. Vrerile noastre cele mai sfinte și afirmarea dreptului nostru la viață și-audat roadele numai prin binecuvântarea divină a Cerului credinței noastre creștine.

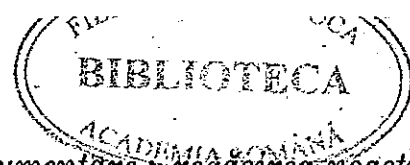
Flăcările patriotismului au luminat și inspirat toate paginile clasice din istoria scrișului întregii omeniri, dela Thucydide, Xenophon, Tit Liviu, Virgil, Ovid și Tacit până la divul Dante.

Pe bună dreptate stabilea Brunetiere: Dacă individualiștii zic: ubi bene, ibi patria, unde e bine acolo e patria; istoria le răspunde: ubi patria, ibi bene, unde e patria acolo e bine; singur aci, viața face să fie trăită... „la seulement, la vie vaut la peine d'être vécue“.

Acelaș ideal de iubirea patriei cu afecțiune filială îl profesează Bossuet, iar contele de Grenédan vorbește de o voință a străbunilor noștri, care ne obligă așașel, încât refuzul ei s'ar echivala cu crima.

In ritmul iubirei de neam și de glie bătea inima lui Bălcescu, Cogălniceanu, Xenopol, Pârvan și Coșbuc, grănicerul năsăudean, care provoca pe străini: Voi ce aveți îngropat aici, dar noi avem părinți și frați... Tot patriotismul e sintetizat și în înțelepciunea lui Mircea: N'avem oști, dar iubirea de moșie e un zid care nu se'nfiorează de-a ta faimă Baiazid.

Iată obiectivul lucrării de față, o succintă înmănușare de date răslețite prin

diferite surse documentare regăsirea noastră pe linia de conduită românească a preoției năsăudene de altă dată și de acum.

Munca depusă este apreciabilă, datorită faptului, că autorul a ținut să consulte cu asiduitatea omului stăpân pe o vastă lectură, aproape toate izvoarele documentare care azi ne stau la îndemână.

Evident că sunt unele arhive care mai închid multe taine, ori chiar lucrări proprii să dea interesante detalii, ca bună oră „Din trecutul Românilor pe pământul crăesc“ ș. a. Inșă autorul nu intenționează nici epuizarea materialului, nici o prea mare extensiune pentru lucrarea sa. In consecință cadrul menținut își află deplina justificare.

Țin să remarc, spre lauda meritată a prietenului protopop G. Bichigean, că lucrarea se abundă de frumoase calități, între care primează respectul pentru adevărul istoric, dublat de simțul critic și onestitatea dovedită în prezentarea materialului.

Istoria noastră națională își așează temelile de granit tocmai pe astfel de cercetări monografice.

Cluj, 10 Ianuarie 1936.

Dr. Titus Malai.

„O istorie de sate și preoți e istoria Ardealului, ...e o viață a sufletului și a inimii care evoluează, încetul cu încetul, pentru a transforma pe urmă o națiune.“¹⁾

Astăzi, când unii ar dori să troznească încheieturile de solidaritate ale neamului, când norii negri ai unei decadente morale apasă din ce în ce mai greu sufletele, cuvintele citate ale marelui nostru istoric, amintind de lumea trecută, senină și ideală a unor mucenici, cari au trăit o „viață a sufletului și a inimii“, sunt și un îndemn de mai multă iubire față de trecut. „Fără cultul trecutului nu există iubire de țară“, zicea și Eminescu.

Avem atâtea amintiri ale trecutului, iar „trecutul unui neam este un altar ocrotitor al focului sacru și împrejmuit de raza idealului.“²⁾

La acest altar ocrotitor al neamului, călăuziți de raza idealului, încălziți de focul dragostei inimii lui Hristos, sămănătorii cuvântului dumnezeiesc — preoții — au adus jertfa cea mare a îndrumării și înălțării neamului nostru. În acești eroi „fără de

1) N. Iorga, Sate și preoți, pg. 8—9.

2) I. Lupas, Factorii istorici ai vieții naționale românești (în Anuarul Inst. de inst. naț. I, pag. 23).

moarte" s'au concentrat — vorba d-lui Iorga — toate necesitățile de manifestare pe toate terenurile ale neamului.³⁾

În viața sufletească de astăzi, infectată de milioanele de bacili ale atâtor boli sociale, când se distruge tot ce e civilizație, cultură, avere și cinste, se cuvine, ca alungând întunecul trecutului și răscolind viața acestor eroi, plină de amintirile unor fapte bune și mărețe, să refacem legătura sufletească curată, pentru ziua de mâine.

* * *

În istoria de sate și preoți ai Ardealului, un loc însemnat îl ocupă Năsăudul cu ținutul său. Despre acest „terra Naswod“ a scris o bogată informație d-l maior pens. Iulian Marțian⁴⁾ și se face amintire începând cu veacul XIII. Ștefan, fiul regelui Bela al IV-lea, la 1264 dăruiește acest teritor comitelui Hazos, care și-a câștigat mare merit apărându-l într-o luptă cu primejdia vieții.⁵⁾ În documentele istorice mai vechi acest ținut se numea și „districtus Rodnensis“ sau „districtus vallis Rodnensis“, alcătuind teritoriul din valea Rodnei.

³⁾ N. Iorga, *Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria I*, pg. 13.

⁴⁾ Iulian Marțian, *Țara Năsăudului. Năsăud*, 1933.

⁵⁾ V. Motogna, *Contribuții la istoria Românilor din Valea Rodnei*, în „Acte și documente“, Cluj, 1923, pg. 11.

Organizat în vechime cu cneji în frunte, avea un fel de autonomie teritorială. Acest teritor prin bogățiile sale naturale a stărnit dela început pofta hrăpărită a Sașilor Bistrițeni de a-l posedea. Îndată după donația făcută de fca lui Sigismund, măritată după Albert I (1439—1440) lui Ștefan Iaks de Kusal, fost comite al Săcuilor, în care donație „Nászod“ (Năsăud) e gol și despoiat de locuitori, Bistrițenii au privit cu îngrijorare cum se dă frumoasa vale ca feud unui nobil.⁶⁾

Dar Bistrițenii, după ce odată au pus ochiul pe valea Rodnei, nu s'au lăsat până ce nu și-au dus la îndeplinire dorința. Le și succede la 1475. În acest an domnia petronului Ungariei Regele Matia. În luptele cu Turcii acest rege avea nevoie de bani, pe cari cetățenii Bistriței îi și pun la dispoziție. În schimb însă aceștia storc dela rege însemnatul decret prin care valea Someșului este anexată la orașul Bistrița. Anectarea s'a făcut cu expresă voință și poruncă crăiască, ca locuitorii din valea Someșului să se bucure de aceleași drepturi pe cari le aveau Bistrițenii.⁷⁾

În frunte cu cnejii lor, Românii din valea Rodnei, după cum am amintit, se bucurau de o oarecare autonomie, se judecau în pământul lor după „dreptul românesc“ și erau într-o situație mai favorabilă.⁸⁾

⁶⁾ V. Motogna, *ibid.*, pg. 18.

⁷⁾ V. Șotropa, *Două tablouri istorico-statistice*, în *Anuarul Inst. de ist. naț.*, II, pg. 261.

⁸⁾ Motogna, *ibid.*, pg. 21.

Magistratul și cetățenii din Bistrița, încetul cu încetul au uitat de voința expresă cuprinsă în hrisovul Regelui Matia, așa că Românii someșeni cu timpul ajunseră nu numai în dependență, ci chiar în servitutea orașului, chemat odinioară să-i cinstească și ocrotească.⁹⁾

Starea aceasta rămâne nechimbată până la 1763, când înființându-se granița militară năsăudeană, Năsăudul cu ținutul său este scos de sub stăpânirea Sașilor bistrițeni, iar locuitorii lui declarați de aici înainte „liberi”. Regulamentul militar din 12 Noemvrie 1766 a format baza pentru constituția graniței românești năsăudene.¹⁰⁾

De această libertate grănicerii năsăudeni se bucură și după desființarea graniței la 1851, când ajung stăpâni și chivernisitorii deplini ai averilor lor. În această libertate și găsește și unirea cu țara mamă.

* * *

Fiind vorba de un istoric al preoțimii năsăudene, trebuie să atingem cât de cât și organizarea ierarhică bisericească veche, în care făceau parte acești preoți. Astfel vom face în această legătură înșirarea preoților năsăudeni:

I. Înainte de unirea cu Roma și înființarea graniței năsăudene.

⁹⁾ Șotropa, *ibid.*, pg. 261.

¹⁰⁾ V. Șotropa, Regimentul grăniceresc năsăudean. Arhiva Someșană, nr. 2, pg. 6.

II. După unire, în granița năsăudeană, până la înființarea vicariatului Rodnei.

III. După înființarea vicariatului până în zilele noastre.

I

Despre o organizație bisericească română mai temeinică, cu episcopi, protopopi și preoți, la noi în Ardeal, până la înființarea celei dintâi episcopii, a Vadului, nu poate fi vorba.

La 1366 Regele Ludovic îngăduie „poporului dela sate” în „Vidicul” Bistriței să-și aleagă, pe lângă preoți „juzi și jurați dintre dânșii, după orânduiala și bunul plac al judeului bistrițan, al juraților și cetățenilor orașului”.¹¹⁾ Vidicul îl formau satele ce înconjurau „orașul” săsesc și se „megieșiau” cu dânșul.

Cea mai veche mănăstire despre care avem date sigure, a sfântului Arhangel Mihail din Perii Maramureșului, zidită în 1391 cu drepturi quasi episcopiale, avea jurisdicție prin exarhul ei Pahomie și peste ținutul Bistriței.¹²⁾

Ștefan cel Mare, după ce învinge pe regele ungar Matia la satul Baia în 1467, primește la 1475 Cetatea Ciceului cu 60 sate

¹¹⁾ N. Iorga, Sate și preoți, pag. 98.

¹²⁾ Ștefan Meteș: Istoria bisericii și a vieții religioase a Românilor din Transilvania și Ungaria. Sibiu 1935. Vol. I, pag. 57.

vecine românești. În satul Vad el zidește o frumoasă mănăstire. Stăpânirea lui Ștefan aduce cu sine înființarea celei dintâi episcopii din Ardeal, a Vadului. Cucerirea făcută de Ștefan se întinde prin Petru Rareș și asupra văii Rodnei și Bistrița și ține până la 1561. Sașii bistrițeni nu voră la început să se supună „barbarilor“ valahi și împotrivindu-se cu armele la 1530, fură bătuti aproape de Bistrița (la Treppen-Târpiu) de trupele moldovene.¹³⁾

Cel dintâiu episcop la Vad, Ilarion, la 1523 întrevine cu preoții Mateiu, Șandru și Petru împreună cu cnejii din valea Rodnei la magistratul orașului Bistrița și cer să le conceadă a edifica o mănăstire „în locul, unde mai fusese o mănăstire ca aceea“. Orașul le asignează un loc, dela Năsăud spre Maramureș, între comunele Hordou și Telciu lângă apă Bykess (Bichgiului)¹⁴⁾. Mănăstirea aceasta avea proprietăți însemnate: o moară, păduri, vite.

Districtul Bistriții, și cu el Năsăudul, la început a aparținut eparhiei Vadului, după cum apare din scrisorile episcopului Spiridon din 3 Aprilie 1595, prin care amintește bistrițenilor, că are putere dela principele ardelean de a-și aduna dela preoți venitele vlădicești.¹⁵⁾

Cu moartea episcopului Eftimie II, confirmat în 1 Iulie 1623, ultimul episcop în

¹³⁾ A. Bunea, Vechile episcopii, pg. 17.

¹⁴⁾ A. Bunea, ibid., pg. 22.

¹⁵⁾ Meteș, ibid., pg. 88.

mănăstirea Vadului, valea Rodnei ajunge sub jurisdicția mitropoliei Bălgradului. Ștefan Báthory anunță bistrițenilor retragerea de bunăvoie a cinstului Eftimie, în locul căruia numește pe Cristofor ca episcop al preoților români din Ardeal.¹⁶⁾

Episcopii din Maramureș, din mănăstirea Peri sau Muncaciu, dintre cari cel dintâiu e Ioanichie, la 1479, și ale căror jurisdicție încetează cu episcopul Iosif Stoica la începutul anului 1690, încă își arogau drepturi asupra vidicului bistrițean.¹⁷⁾ Mulți preoți din vidic au și fost h'rononiți iar bisericile consacrate de acești episcopi.

* * *

Între biserica din Nordul Ardealului la care aparținea și ținutul năsăudean, și mitropolia Moldovei, în veacul XVII-lea, era o legătură și un sprijin statornic. În persecuțiile venite asupra bisericii ajutorul era împrumutat. Când în Moldova dușmanii pustiau lăcașurile sfinte, atunci călugării din diferitele mănăstiri se refugiau în Ardeal. Ai noștri apoi căutau ajutorul și mângâerea sufletească la mănăstirile Moldovei.

Într'o scrisoare dela începutul veacului XVII-lea a egumenului ieromonah Partenie dela mănăstirea Voronet — de naștere din Năsăud — scrisă către birăul Bistriții, aflăm, că „mulți feciori de iobași de ai noștri treceau munții și se așezau la mănăstiri, unde

¹⁶⁾ Meteș, ibid., pg. 93.

¹⁷⁾ Meteș, ibid., pg. 105.

prin hărnicie și pricepere își însușiau repede scrisul și cetitul, apoi cultura mai solidă slavonă, devenind călugări egumeni și Vlădici“. In aceeași scrisoare găsim că și feciorul **popii Toma** din Năsăud a învățat carte la o mănăstire din Moldova, în care „cu de-a sila“ l-au făcut călugăr.¹⁸⁾

* * *

Cea mai tristă epocă din trecutul bisericii române ardelenne este veacul XVI-lea și XVII-lea, în care proselitismul, prigonirile și asupririle cele mai străine de neam au căutat să câștige aderenți pentru marea „reformațiune“ în biserică. Primii apostoli ai reformațiunii au fost Sașii. Bistrița sâsească delă început se alătură reformei în biserică. La anul 1529 Bistritenii se dimit la acte de violență față de călugării catolici, aruncând pe vreo câțiva în temniță.¹⁹⁾

Propaganda luterană a Sașilor între Români însă n'a avut urmări de convertire.

Mai primejdioasă și mai fanatică a fost însă cea calvină, a stăpânitorilor țării, a Ungurilor. Aceștia înființează o ierarhie calvină, în fruntea căreia pun episcopi români, trecuți la calvinism.

¹⁸⁾ Metes, ibid., pg. 100.

¹⁹⁾ H. Wittstock, Beiträge zur Reformationsgeschichte des Nösnergaues, Wien 1858, pg. 13. Citat la Z. Păclișan, „Legăturile Românilor ardeleni cu Reformațiunea în veacul XVI și XVII-lea“, în Cultura Creștină, a. I (1911) pg. 521.

„In preajma orașelor, cari se însufleteau pentru reforma luterană sau calvină, își trăiau umilit în lucrarea sârguincioasă a pământului, în păzirea turmelor de oi și în vreme de grea cumpănă, în apărarea hotarelor contra năvălirilor dușmane: poporul românesc, stăpânitorul exclusiv, în alte timpuri, al acestui colț de pământ. Lipsit de drepturi politice, de libertate și de avuții și astfel lipsit și de putința unei dezvoltări culturale normale, neamul nostru avea, în schimb, superioritatea vitejiei îndrăznețe și a hărniciei rodnice și era cel mai numeros popor al Ardealului: destule însușiri, ca stăpânitorii noștri să se năzuiască a ne câștiga pentru ideile religioase, de cari erau însuflețiți.

Preoții de rând, conducătorii imediați ai poporului, erau de o ignoranță înspăimântătoare. Pregătirea lor era redusă la cunoștința cetitului și a scrisului, meșteșug învățat în casa părintească, când tatăl avea aceeași slujbă, sau în mănăstire, și rareori aflăm preoți cu o cultură mai temeinică, pe când, de altă parte, aflăm o mulțime, nu numai în veacul al XVI-lea, ci și în celea următoare, cari nu erau stăpâni nici măcar pe măestria unui cetit și scris cuviincios.“²⁰⁾

„Erau câte șase la un sat, întăriți cineștie unde printr'o singhelie căpătată cu câțiva potronici. Numai potcapiul de culoare albastră pentru popii de rând, neagră pentru protopopii, îi deosebia de ceilalți săteni, dela care nu

²⁰⁾ Z. Păclișan, ibid., pg. 521-2.

Iuau dijmă, ca alte cleruri, pentru oameni cu diplomă, ci arau, semănau și culegeau, ce li se îngăduia a culege, de-a valma cu satul. Ei atârnau mai mult de domnul locului decât de protopop sau de Vlădică.²¹⁾

Intr'o situație ca atare nu e mirare, ca un sas contimporan din Bistrița, Adalbert Wurmloch, într'o scrisoare adresată în 1546 parohului din Vratislavia, Ioan Hess, ne spune, că mulți preoți români au primit catehismul luteran ca pe un lucru sfânt, mulți însă, din contră, îl disprețuesc.²²⁾ Iar cel dintâi episcop calvin, Gheorghe, la 14 Ian. 1568 se lauda Bistrițenilor, că în vidic are mulți preoți — idefelé sok keresztyén oláh pap vagyón — cari au primit învățăturile calvine. Din acești preoți câțiva iau parte la sinodul din 1567, unde primesc instrucțiile calvine. Episcopul numit roagă să sprijinească pe acești preoți convertiți și să trimită pe **protopopul românesc de acolo** să-l convertească și pe acela.²³⁾

Tipograful Luca Hirschel (1482) trimite și lui Budacker, judele Bistriței, trei exemplare din „Tălcul Evangheliilor“, ca să le desfăcă între preoții din jurul Bistriței. De va fi lipsă de mai multe, va trimite.²⁴⁾

²¹⁾ N. Iorga, Sate și preoți, pg. 169.

²²⁾ Z. Păclișan, Câteva date despre preoții romano-calvini, în Cultura Creștină, a. I—1911, Nr. 2, pg. 46.

²³⁾ Metes, ibid., pg. 83.

²⁴⁾ Z. Păclișan, Legăturile Românilor ardeleni cu Reformațiunea în veacul XVI și XVI, în Cultura Creștină, a. I, pg. 553.

„Vidicul“ era vizitat des de către episcopii și superintendenții români. De aceea la 18 Februarie 1593 Voevodul Ardealului oprește aceste vizite cu suită mare și poruncește să delege pentru inspecție numai câte o persoană sau două.²⁵⁾

* * *

În negura acestor vremuri și din numărul mare al preoților, ce conduceau satele, filele îngălbenite ale documentelor n'au scos până acum pentru Năsăud, înainte de unirea cu Roma (1700), decât pe un „**popa Toma**“, numit și **Tămaș** (numirea ungurească a lui Toma). Spiridon, „episcopul din Maramureș“, în primăvara anului 1619 merge în Moldova, dar înainte de a trece munții lasă spre grijă la popa Tămaș din Năsăud o carte, care ușor ar fi plătit 32 floreni și alte unelte în preț de 25 floreni.²⁶⁾ Egumenul ieromonah Partenie, dela Voroneț, într'o scrisoare către „Simon marele birău de Bistrița“, la 1635, scrie: „Suntem din satul Măriei Tale de naștere, din Năsăud și acea biserică este făcută de moșii noștri, ei au venit popa Toma, acolo de șeade“.²⁷⁾

²⁵⁾ N. Iorga, Documente din arhivele Bistriței, vol. I, pg. LXXVI.

²⁶⁾ Citat după Hurmuzaki XV, pg. 878; la Metes pg. 336 și 490.

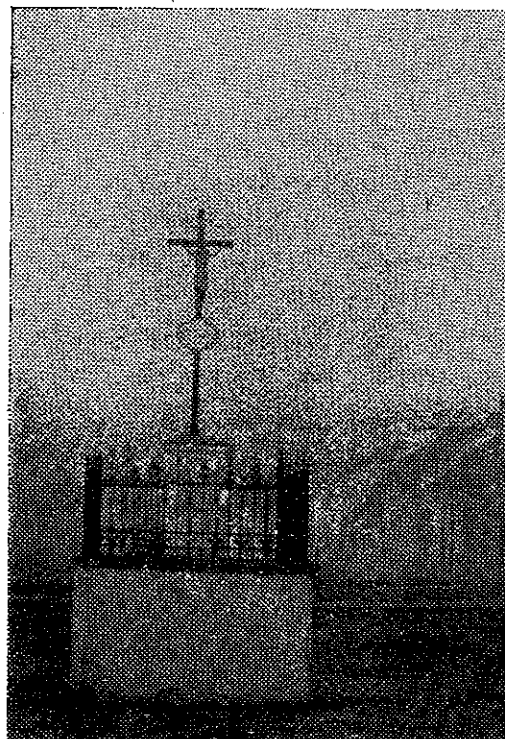
²⁷⁾ N. Iorga, Documente românești din arhivele Bistriței, I pg. 55.

Intr'un document găsit în arhivele Bistriței, de N. Iorga, găsim la anul 1650 următoarele: „Achindie, egumen, și soborul de la Homor către Bistrițeni. Un **popa Par-tenie** „dascăl de biserică și frate al nostru“, stă în „vidicul Măriei Tale, în sat în Năsăud“. Il calomnează un alt popă, Toma („se acolisește popa Toma de acel frate“), că ar fi scris la mănăstire să se călugărească un fiu al lui Toma. Toma acesta n'a plătit pe „călugărașul“ Selevestru, care i-a cosit o vară întreagă și i-a batjocurit mănăstirea și prin fiul său...“²⁸⁾

Dacă ne lipsesc documentele cu numele și faptele preoților din Năsăud, cunoaștem aici totuși înainte de 1700 existența unui protopopiat, care însă de multe ori își schimba sediul. Astfel protopopul Vasile din Mocod cu preoții din vidic, adunați în sobor la Năsăud, la 19 Mai 1682 se plâng către birăul „Soponar Tamaș“ din Bistrița: „Și am cerșut a-l dea-u-l Marii Sale lui Crai taleri și deajdii“ — deci preoții Vidicului s'au jeluț că nici o simbrie dela sate n'au, cum au rânduit țara și vlădica Sava: de toată casa 10 bani și o mirță de grâu și clacă, și s'au alegăduit Vidicul de aceea... acum necum să dea mirța și bani, ce nici ce au fost până acum mai demult nu dau“. Se roagă de birăul orașului să le scoată simbria hotărâtă: „să nu supărăm pe Sfentia Sa vlădica Ioasaf“ ...că s'au făgăduit să dea „pielceale

²⁸⁾ N. Iorga, ibid., pg. 83—84.

de miel la Sim Giordz și la Ispas, ce nu dau nimic“²⁹⁾

Crucea ridicată pe prestolul bisericii vechi, dărâmată la 1885

Astfel încheiem epoca aceasta de „umilintă mută“, ca să intrăm în epocă trezirii conștiinței noastre de români și creștini adevărați. Este epoca luminoasă, care începe cu unirea Românilor din Ardeal cu biserica Romei, la 1700.

²⁹⁾ N. Iorga, Documente din arhivele Bistriței, vol. II, pg. 33, Nr. 120.

II.

Pentru preoții din Năsăud, veacul al XVIII-lea e lupta pentru câștigarea libertății, a drepturilor politice și bisericești ale credincioșilor, stăpânite de magistratul orașului Bistrița, e lupta pentru întărirea unirii cu Roma, care se sfârșește cu înființarea vicariatului Rodnei.

Actul unirii³⁰⁾, subscris la 5 Septembrie 1700 de către 54 protopopi în numele a 1563 preoți, nu conține și semnătura protopopului din Năsăud. Un protopop al Văii Rodnei, după cum am amintit, exista și înainte de unire. Fapt e, că sediul lui se schimba cu parohia preotului numit sau ales de protopop. Acest protopopiat dar, să se fi opus dela început actului unirii? Nu ne vine a crede, deși mai târziu tulburări confesionale au fost în granița năsăudeană.

E de remarcat, că din actele bisericești ale anilor 1705—1708, descoperite de prof. Virgil Șotropa, apare că un „popa Mateiu din Zagra, un om abil și iscusit a fost ales protopop al arhidiaconatului Năsăud, în care demnitate îl confirmase și mitropolitul unirii Atanasie. Pseudo-vlădica Țirca, care făcu

³⁰⁾ Ioan M. Moldovan, Acte sinodali, tom. II, pg. 116. — Tim. Cipariu, Acte și fragmente, pg. 86. — Nicolao Nilles S. I., Kalendarium manuale utriusque ecclesiae orientalis et occidentalis, vol. I, pg. 249.

... în noua biserică română, nu cunoască pe Matei, ci impuse cu protopop pe un „popa Grigoraș“ din mitropolitul Atanasie intervine la 1708 printr'o adresă către primarul ... din Bistrița să ia sub protopopul legitim.³¹⁾

... Românilor din Transilvania — Dragomir — până aproape în ... e lipsită de izvoare proprii. ... îndelungată n'a dat posibilitate ... să fixeze în monumente ... de lupte și trământări, cari ar ... fe vesnicite. De aceea e nevoită ... noastră a apela la izvoarele ... strănilor, unguri sau sași, pentru ... informațiile pe cari aiurea nu ... multe din opiniile greșite privitorul nostru, cari s'au strecurat ... istoricilor români, își au ... în asemenea izvoare streine, ... duse nouă.³²⁾

... dintăi preoți năsăudeni ai ... aflăm știre în „Conscriptio ... bicorum în depertința Bistri- ... 1741.³³⁾ În această conscripție ... 5 preoți — numele lor nu

... opă. Urme din timpul Curuților, Nr. 17, pg. 123. ... gomir, Fragmente din cronica ... ge Brancovici, în Anuarul Inst. ... pă. Două tablouri istorico-statis- ... de ist. naț., III, pg. 261—3.

e amintit — cari toți „locuiesc în casă sătească supusă dării“ și au pământuri apartinătoare eclesiei „suficiente pentru unul“. Conscriptia aceasta s'a făcut la cererea guvernului transilvănean, din pricina unor acuze aduse preoților români, că „ocrotesc pe lângă sine nu numai rudenii, ci și străini cu scopul de a-i libera de dări și seamănă în agri streini și nu vreau să plătească contribuții.“

Spre a cerceta plânsorile clerului și ale locuitorilor români, în anul 1733, sub episcopul Klein, se ordonă de către guvernorul Francisc Paul de Walis o noua conscriptie. Conscriptia preoților și locuitorilor români din Transilvania în 1733 a fost găsită în Muzeul Brukenthal din Sibiu și a fost studiată de G. Bogdan Duica în „Convorbiri literare“, anul 1896. E retipărită de N. Togan în „Transilvania“ din 1889, iar A. Bunea o publică în 1900 în lucrarea sa „Inocențiu Micu Klein“. Datele ce privesc arhidiaconatul bistrițean cu sediul la Năsăud, dela 1733, mai complete și de cari ne folosim sunt cele scoase din arhiva Bistriței de prof. V. Șotropa și publicate în „Anuarul Institutului de istorie națională“ cu titlul de „Două tablouri istorico-statistice“, III, pg. 264—272

În districtul românesc aparținător la Bistrița, sau arhidiaconatul Năsăudului, constă din 21 comune din Valea Someșului și 2 din Valea Șieului, lucră la aceasta conscriptie, pe lângă încredințatii orașului Bistrița, și protopopul din Năsăud. În ea se arată,

că în parohia Năsăud sunt 150 (după istoricul Bunea 146) familii păstorite de **protopopul Atanasie** și 4 preoți: **Pinte Nacu, Vasile Gălan, Arsinte a lui Vasile** (la Bunea: Axenti) și **Pahone** (despre care Bunea nu face amintire).

Protopopul Atanasie cu preoții Pinte Nacu și Arsinte sunt hirotoniți de către episcopul neunit Dosofteiu, în Maramureș; Vasile Gălan de episcopul Patachi (Giurgiu) în 12 Martie 1724. Sunt primiți în sânul bisericii unite Atanasie și Vasile Gălan în 12 Septembrie 1725, Pinte Nacu și Arsinte în 18 Mai 1733. Preotul Arsinte are documente de preoție și dela părintele iesuit Stefan. Preotul Pahomie a fost adus de protopop ca dascăl pentru instruirea copiilor din sat. Protopopul avea în casă pe ginerele său, diacul Dumitru.

~~Năsăudul nu are casă parohială, are însă biserică. Preoții folosesc pământurile bisericii, loc de fanaț de 3 care (un și jumătate jug.) și arabil de 12 gălete (6 jug.). Dela o moară cu 2 pietri, ce era în Năsăud, din 16 părți protopopul avea 5, preotul Pinte 2, celelalte erau ale sătenilor. Venitul anual al morii era de 70 ferdele cereale.³⁴⁾~~

³⁴⁾ Virgil Șotropa, Două tablouri... pg. 264—272.

Protopopul Atanasie

Cu protopopul Atanasie sau Tănasie, cel dintâi în seria protopopilor stabili la Năsăud, în documentele găsite până acum, ne întâlnim mai întâi la 3 Iulie 1722. Cu aceasta dată se plânge către orașul Bistrița, că slujește fără simbrie: „Noi preoții românești carii ne aflăm locuitori aici la biruința Marii Tale și suptu aripile Marii Tale ne smerim și ne cucerim cu tot sufletul nostru, către Bistrița. Precum am trăit noi; nu știm din câtă vreme s'au așezat bătrânii noștri aicea la acest vestit oraș și au trăit tot bine și frumos în viața lor; acum sînt puși la porție și baljocuri de poporeni. Se roagă deci, cu fața plecată până la verdea pajște, a fi ajutați. Că noi nu avem simbrie ca alții preoți carii sînt prin țară, ce slujim satelor fără simbrie”³⁵⁾ Într'altă scrisoare, din 28 Decembrie 1723, se plânge în numele preoțimei, că satele pentru dare îi despart de feciorii lor „carii-s într'o pită cu noi”³⁶⁾

Erau mari și multe nedreptățile aduse „Vidicului” de către orașul Bistrița. Preoții trebuiau să contribuie cu o mulțime de impozite nedrepte, la vamșug (taxe pe muni și oi), să contribuie pentru întreținerea miliției și altele, în schimb venitele lor erau de tot mici, iar sprijinul guvernului era de tot slab. Iată cum rezolvă rescriptul împă-

³⁵⁾ N. Iorga, Documente din arhivele Bistriței, vol. II, pg. 107, nr. 378.

³⁶⁾ Ibid., pg. 108, nr. 379.

rătesei Maria Terezia din 9 Septembrie cererile preoțimei, înaintate prin episcopul Klein: „Preoții uniți în comitate și în scaune săcuiești și săsești să capete capetii (uncvânt anumit de cereale) sau porțiune canonică și anume: unde au pământ suficient pentru traiul lor să nu capete capetii, unde au ceva pământ să capete și ceva capetii, iar unde afară de locul intern, nu au de loc pământ, să capete capetiile întregi. Stola rămâne cea de mai înainte, însă cu anumite restricțiuni și anume: pentru boteze 6 denari, pentru slobozirea din casă 6 denari, pentru cununie 24 denari, pentru molitvă 3 denari, la Boboteaza dela fiecare familie câte 3 denari, pentru înmormântare cu cântări un fl. ung., pentru săracustă 2 fl. 40 denari, pentru sărindari 9 fl. 60 denari. Stola pentru paști, mărturisire, maslu și deslegare la groapă precum și claca se sistează”³⁷⁾

Pe protopopul Atanasie îl mai găsim de câteva ori luând apărarea preoților și a credincioșilor săi. Pe sătenii din Năsăud îi apără împotriva purtării unui slobodnic, printr'o pără adresată orașului Bistrița la 8 Mai 1750.³⁸⁾

Protopopul Atanasie se subscrie în actele sinodului din 1739, la care a luat parte:

³⁷⁾ A. Bunea, Episcopul Ioan Inocențiu Klein, pg. 89.

³⁸⁾ N. Iorga, Documente din arhivele Bistriței, II, pg. 109, nr. 381.

„Athanasius, Arhidiaconus Nesseudensis“.³⁹⁾

În anul 1747 episcopul Ioan Inocențiu Klein, depunând și excomunicând pe vicarul său Aron, puse în locul lui pe protopopul Nicolae Pop dela Balomir și aviză despre acest act pe mai mulți protopopi, între cari și pe Atanasie dela Năsăud.

Protopopul Atanasie la 1755 raportează episcopului Aron, că a numit în Năsăud de „Iudimagister“ (dascăl) pe **popa Mateiu**.⁴⁰⁾

La 1755 începe revolta Românilor Someșeni împotriva magistratului Bistriței, care ținu până la 1763, când parohiile din Valea Rodnei sunt militarizate și scoase de sub jurisdicția acestui oraș. În această revoltă ia parte și protopopul Atanasie, ceea ce apare din faptul, că la investigarea făcută pentru agitațiile pornite de Macaveiu a popii din Mocod, locuitorii din districtul Năsăudului, într'un raport din 30 Iunie 1758, răspund: „potrivit legământului făcut **înaintea protopopului defunct** din Năsăud se vor sprijini împrumutat până la ultima picătură de sânge și afară de contribuțiunea ordinară și de serviciul prestat de înaintașii lor nu vor presta nici un alt lucru“.⁴¹⁾

Protopopul Atanasie a murit în anul 1756. Crucea dela mormântul lui, găsită și

³⁹⁾ Ioan M. Moldovan, Acte sinodali ale bisericii române de Alba-Iulia și Făgăraș, II, pg. 86.

⁴⁰⁾ V. Șotropa, Contribuții la istoria școlilor năsăudene, în „Arhiva Someșană“, nr. 11, pg. 22.

⁴¹⁾ Vasile Bichigean, Material documentar, în „Arhiva Someșană“, nr. 12, pg. 232.

păstrată de maiorul în pensie Iulian Marțian din Năsăud, ne spune în limba slavonă următoarele: „1756 Noemvrie 9. Aici s'a pristăvlit robul lui Dumnezeu preot protopop Atanasie.“

Păr. vicar Ștefan Buzila în articolul „Familia grănicerească Anton“,⁴²⁾ arată, că protopopul Atanasie purta conumele de Anton și s'a născut în anul 1689. A studiat la colegiul din Bistrița. A avut 8 copii și anume: Onișor, Maria, Sofia, Cincuța, Dumitru și trei fete, ale căror nume de botez nu e cunoscut. Din genealogia făcută de păr. vicar ar reiese că preoții Pinteș și Arsente, amintiți mai sus, ar fi fost frați cu protopopul Atanasie. Fiul acestuia Dumitru, după cum vom vedea mai târziu, încă a fost preot în Năsăud. Protopopul Atanasie, după păr. vicar, ar fi murit la anul 1760, dată culeasă după un document latin, publicat în „Arhiva Someșană“ nr. 2, pg. 43. Acest document însă ne relatează, că în acest an era mort Atanasie, căci pe preotul Dumitru, cerut dela episcopul din Blaj în 1760 de către Românii din Bistrița, îl recomandase, pe când trăia — „tunc vivente popa Tanassi“ — va să zică înainte de 1760.

*Dăruita 27. XII. 1766 p. 45-46. arh. nr. 7. 47. —
4. VI. 1766 p. 45-46. arh. nr. 2 p. 45-46.*

⁴²⁾ „Arhiva Someșană“, nr. 11, pg. 45.

Arhidiaconul Anton Naszodi

E urmașul lui Atanasie la arhidiaconatul sau protopiatul Năsăudului.

În „Familia grănicerească Anton“, publicată de pâr. vicar Ștefan Buzila, nu ne întâlnim cu el. Cea dintâi amintire însă despre arhidiaconul Anton, o găsim la anul 1759. E lupta lui pentru câștigarea unei biserici pe seama Românilor din Bistrița. Aceștia n'aveau în Bistrița biserică ci numai o capelă. În vara anului 1759 arhidiaconul Anton, care administra și Bistrița, cere împărătesei Maria Terezia să încuviințeze Românilor bistrițeni să ocupe biserica din ulița ungurească, care mai înainte a fost a călugărilor. Cererii i se opune primăria orașului, pe motivul, că „Valahii sunt numai vagabonzi tolerați, cari niciodată n'au avut dreptul la vr'o proprietate, fie ea de orice natură.“⁴³⁾

Tot în acest an arhidiaconul Anton se plânge la primarul orașului Bistrița contra dărilor impuse pe preoți după moșiile părințești și cere, ca preoții români să fie scutiți de contribuții întocmai ca și slujitorii celorlalte religii recepte.⁴⁴⁾

Sășii bistrițeni, ca să se poată instăpâni asupra Văii Someșului (Rodnei), în acel timp, când guvernul hotărîse un nou sistem

⁴³⁾ V. Șotropa, Lupta Românilor bistrițeni pentru biserică, în „Arhiva Someșană“, nr. 3, pg. 31.

⁴⁴⁾ V. Șotropa și Al. Cziplea, Documente bisericești, în „Arhiva Someșană“, nr. 2, pg. 39.

de contribuție în Ardeal, în tabele de impozit îi arată pe Români someșeni ca iobagi. Starea aceasta de iobagi, în care voiau să-și țină Bistrița, precum și alte nemulțumiri, atâtă spiritele someșenilor și dădu naștere la revolta lui Ștefan Cute din Feldru și Macaveiu a popii din Mocod. Anton Naszodi, arhidiaconul Năsăudului, pentru a câștiga actele doveditoare întru apărarea drepturilor de proprietate ale celor 23 comune, întrevine cu alți delegați, în 1760 la împărăteasa Maria Terezia, care ordonă anchetă. La această anchetă Români noștri declară sus și tare, că nu vreau să fie declarați de iobagi, căci documentul privilegial, eliberat de Regele Matia în 1475, numai i-a supus jurisdicției și nu i-a încorporat ca iobagi ai orașului Bistrița. Când Ștefan Cute a strigat cu glas tare: „Rămâneți pelângă cele spuse mai înainte comisarilor?“ întreg poporul a răspuns: „În tot cazul, ba mai mult, vom trimite din nou delegați în Viena și vom cheltui și trei mii de florini, fiindcă suntem locuitori ai pământului regesc mai vechi cu trei sute de ani decât Sașii.“⁴⁵⁾

Se înțelege, că această atitudine și acțiune a protopopului Anton și a revoltaților Cute și Macaveiu a popii a atras dușmănie asupra lor din partea Bistrițenilor. Aceștia îl părăsesc pe protopop la guvernul regesc și-l învinovătesc, că ar fi un renitent și delapi-

⁴⁵⁾ V. Bichigean, Material documentar, în „Arhiva Someșană“, nr. 13, pg. 339 și urm.

dator de bani publici. Multele învinuiri și amenințări îl fac pe arhidiaconul Anton să apuce calea bejeniei, în vara anului 1760, în Moldova. Din această bejenie se întoarce la sfârșitul anului.⁴⁶⁾

După acest an documentele aflate și cari vorbesc despre ținutul Năsăudului, fac amintire de un arhidiacon sau protopop al Năsăudului, dar fără a-l numi. La tot cazul arhidiaconul Anton a trăit și după anul 1760, căci o însemnare a căpitanului de mai târziu, Teodor Anton, care servise la Regimentul de graniță năsăudean, spune, că în luna Iunie 1773, când împăratul Iosif vizită teritorul regimentului grăniceresc, la Năsăud sosit fără de veste și intră însoțit numai de un adjutant în casa protopopului de atunci, străbunul căpitanului, și încep să converseze nemțește. Fiind ambii streini simplu îmbrăcați și sosiți fără alaiu, la început protopopul nu știa cu cine are a face. Era însă cald în casă, și când domnitorul fu nevoit să-și descheie nasturii hainelor, protopopul observă pe pieptul lui ordinul casei habsburgice și încep acum să converseze cu reverență în limba latină, pe care o vorbea mai bine. Împăratul gustă din rachiul, prescura, slămina și cașul ce i-le servise protopopul și după ce conversară împreună mai ales despre raporturile dintre Românii grăniceri și Sași, se depărtă.⁴⁷⁾

⁴⁶⁾ V. Șotropa, Bejenii în secolul XVIII, în „Arhiva Someșană“, nr. 16; pg. 71.

⁴⁷⁾ V. Șotropa, Împăratul Iosif II în Districtul Năsăudului, în „Arhiva Someșană“, nr. 4, pg. 4.

„Popa Mitru“ (Dumitru)

Alături de arhidiaconul Năsăudului, în lupta contra Bistriței, găsim pe un alt preot din Năsăud, pe „popa Dumitru“ numit și „Mitru“, fiul arhidiaconului Atanasiu.

În documentul dat de Maria Terezia, la 24 Februarie 1755, se spune, că „onorabilul preot Dumitru dela biserica română greco-catolică din Năsăud... împreună cu mai mulți libertini... s'au prezentat înaintea noastră și au înaintat în numele lor și a locuitorilor... din mai multe comune... următorul protest și reclamațiune: „Că ei locuitorii de națiune valahă ai comunelor amintite mai sus, din timpuri imemorabile și până în ziua de azi totdeauna oameni liberi și cu drept de schimbarea domiciliului și nici odată nu au fost supuși robotei nici lucrărilor de iobagi. Dar în anul trecut 1754 cinstitul primar și judecători, ceialalți jurați, cetățeni, senatori, notar și secretar ai orașului liber regesc Bistrița i-au supus și încărcat, împotriva libertății și obiceiului lor vechiu, cu unele greutăți și prestațiuni, pe cari le fac iobagii domnilor de pământ, cum sunt dijmele, impozitele după pășune și alte taxe după numărul viteilor, oilor și stogurilor de bucate. Ba în anul curent 1755, cu ocazia stabilirii cătului contribuțional au dispus ca acești locuitori să fie tratați, conserși și socotiți drept iobagi ai lor, spre paguba și jignirea evidentă a acestora.“⁴⁸⁾

⁴⁸⁾ V. Bichigean, Material documentar, în „Arhiva Someșană“, nr. 11, pg. 94 și 95.

La 1760 o delegație, în numele a lor 140 Români din mahalalele orașului Bistrița, roagă pe episcopul din Blaj să le îngăduiasce de preot pe popa Dumitru, ales de dânșii cu asentimentul arhidiaconului Tănase.⁴⁹⁾ Să crede că n'a fost numit de episcop ca preot al Bistriței. La Paștile anului 1761 însă îl găsim în Bistrița, unde alături cu preotul local Dumitru Ursul, a sfințit anafora.⁵⁰⁾

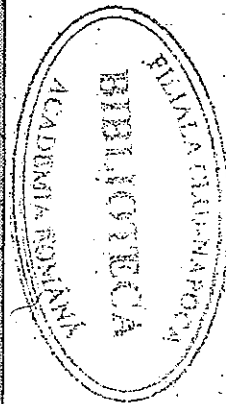
În decursul timpului cât arhidiaconul Anton a stat ca bejenar în Moldova, popa Mitru s'a îngrijit de soarta acestuia, trimițând un călugăr dela mănăstirea Rebra, ca să-l caute.⁵¹⁾

Numele altor preoți năsăudeni, până la înființarea graniței năsăudene, în documentele descoperite până astăzi, nu-l găsim. Din statistica Românilor ardeleni din 1760—1762, publicată de Dr. Virgil Cioban după „Tabellae Dismembrationis Templorum Unitorum et non Unitorum in Principatu Transilvaniae existentium, ab aulica Comissione in Annis 1760, 1761 et 1762 successive elaborata et authentice extradata“, găsită în arhivul de războiu din Viena, apare însă, că în districtul bistrițan parohia Năsăud, cu 246 familii, avea 6 preoți și o biserică, 9 și jumătate Agris.

⁴⁹⁾ V. Șotropa și Al. Ciplea, Documente bisericesti, în „Arhiva Someșană“, nr. 2, pg. 43.

⁵⁰⁾ V. Șotropa, Lupta Românilor bistrițeni pentru biserică, în „Arhiva Someșană“, nr. 3, pg. 34.

⁵¹⁾ V. Șotropa, Bejenii în sec. XVIII, în „Arhiva Someșană“, nr. 16, pg. 72.

Piatra de mormânt a protopopului Atanasie din cimitirul de lângă biserica veche din Năsăud, care astăzi se află zidită într'un zid al casei maiorului Iulian Marțian din Năsăud (în grădină), fotografiată la 2 Martie 1936. Are următoarea scrisoare: 1757 Nov. 9. Zde prestavise rabbo bozei erei potropopa Atanasie. (Aici s'a pristăvit robul lui Dumnezeu preot protopop Atanasie.) Vezi pag. 27.

cub., 1/2 foeneta (Fundi ad Ecclesiam spectantes).⁵²⁾

Pe lângă lupta în contra nedreptăților Sașilor din Bistrița, cei doi protopopi ai Năsăudului, Atanasie și Anton, au trebuit să apere credincioșii și pe frontul confesional.

Mișcarea pornită la jumătatea doua a veacului XVIII-lea de către călugărul ortodox Sofronie, pentru recâștigarea sufletelor credincioșilor trecute la unirea cu Roma — care își ajunge culmea la începutul anului 1761 — avea fire întinse și în ținutul Năsăudului. Aici aceasta mișcare era alimentată clandestin și de Sașii bistrițeni, cari împotriva poruncilor împăraților catolici promovau ortodoxismul în dauna religiei române unite.

Pentru sufocarea acestei mișcări împărăteasa Maria Terezia institui la începutul anului 1761 o comisiune aulică, care avea să se ocupe și cu afacerile religioase ale Românilor ardeleni... „avea instrucțiunea de a reaseza pe preoții uniți în casele și pământurile răpite, a împărți bisericile între uniți și neuniți, a îndruma poporul la ordine și liniște, a marca atât uniților cât și neuniților marginile drepturilor lor.“ ...Președintele acestei comisiuni fu numit generalul de cavalerie Nic. Adolf Baron de Bucow, care la 9 Aprilie 1761 dă o proclamațiune către întreg poporul românesc din Ardeal, arătând în ea misiunea ce o are dela împărăteasa.

⁵²⁾ Anuarul Institutului de ist. națională, III, pg. 616—700.

Deodată cu proclamațiunea porunci să se facă și două conscripții, una prin organele politice, alta prin protopopii uniți.⁵³⁾

Românii din districtul Bistriței prin delegații lor veniți la Sibiu, în 26 Aprilie 1761, s'au declarat, că vreau să rămână și pe mai departe uniți.⁵⁴⁾ Silviu Dragomir, în „Istoria desrobirii religioase a Românilor din Ardeal“, arată, că aceasta declarație a fost stoarsă „prin făgăduințe frumoase și prin daruri bogate“.⁵⁵⁾ N'am chemarea de a intra în fondul acestei chestiuni, care e a istoricilor apreciați, mă mărginesc însă a aminti, că și în rebeliunea lui Dumitru recte Tănase Toderan, dela 1763, cu prilejul sfîntirii steagului regimentului grăniceresc din Năsăud, pe acest răsvrător autorul amintit mai sus îl ridică între „mucenicii“ ortodoxiei.⁵⁶⁾

Acest caz grav de răsvrătire, care nu e o tulburare religioasă cu anumită tendință, dar care pătează atât de mult istoria ținutului grăniceresc năsăudean și pe care îl găsim descris mai pe larg la istoricul Bunea⁵⁷⁾, e mai mult opera pescuitorilor în turbure, a Sașilor bistrițeni, cari nu se împăcau cu înființarea regimentului de graniță năsăudean.

⁵³⁾ A. Bunea, Episcopii Petru Paul Aron și Dionisiu Novacovici, pg. 206—211.

⁵⁴⁾ Bunea, ibid., pg. 211.

⁵⁵⁾ Vol. II, pg. 261.

⁵⁶⁾ Ibid., pg. 283.

⁵⁷⁾ Bunea, ibid., pg. 237—240. Pamfilu Grapini, Monografia comunei Rodna-nouă (Șant), pg. 37. Vezi și „Istoria Regimentului al II grănicer năsăudean“ de G. B., Brașov 1874, pg. 102.

format din locuitorii comunelor someșene aparținătoare lor până acum.

Intrigărilor Sașilor bistrițeni, precum și nesfârșitelor nemulțumiri provocate de aceștia în ținutul năsăudean, li-se pune capăt prin militarizarea comunelor din Valea Rodnei. La anul 1763 se înființează granița militară compusă din 21 comune ale Văii Rodnei, la cari în 1783 se încorporează și ținutul bărgăuan. Românii din toate aceste comune sunt declarați de aici înainte „liberi“ și sunt înrolați în „al doilea regiment valah transilvan, grăniceresc de infanterie“.

Aceasta organizare militară de o covârșitoare însemnătate pentru Năsăud și comunele aparținătoare lui, avu urmări binefăcătoare și pentru biserica din acest ținut. „Cu excepția unor sate mai mici în cari erau dispuși subofițeri, în fiecare comună grănicerească locuia câte un ofițer, care în înțelegere cu preotul, primarul și bătrânii satului, dirija și controla afacerile obștești (în aceste și cele bisericesti) și particulare ale sătenilor și despre toate raporta organelor superioare“. În Năsăud locuia colonelul regimentului, care lucra împreună cu protopopul și mai târziu cu vicarul. Preste toate comunele grănicerești s'a revărsat prin militarizare o disciplină, ordine, cinste și moralitate exemplară, precum și o gospodărie lucrată rațional.⁵⁸⁾

⁵⁸⁾ V. Șotropa, Regimentul grăniceresc năsăudean, în „Arhiva Someșană“, nr. 2, pg. 9 și urm.

Regimentul grăniceresc năsăudean avea capelanul său. Cel dintâi a fost numit **Teodor Naszodi**. Câțiva din capelanii următori ai regimentului au servit și ca preoți ajutători în Năsăud pe lângă paroh și vicar.

Ieronim Kalnoki

Urmaș a lui Anton Naszodi în scaunul protopopesc sau arhidiaconesc al Năsăudului îl găsim pe ieromonahul din ordinul sf. Vasile cel mare dela Blaj, pe Ieronim Kalnoki.

Pe acest călugăr poreclit și „Săcuiul“ — căci era săcui de origine — la alegerea de episcop al Blajului după moartea lui Aaron (1764) îl găsim de partea lui Atanasie Rednic. În 28 August 1765 fu trimis la Roma în colegiul de Propagandă Fide (Dr. Nicolae Lupu: „Considerațiuni asupra dimisei episcopului Grigore Maior“ în revista „Blajul“, anul I — 1934 — nr. 1, pg. 26 și urm.).

Pe un Apostol din 1767, aflat de N. Iorga în parohia Rodna, sunt scrise de acest preot următoarele: „Însămănarea a ctitorilor a sfintei beserici din Rodna, în anul 1780, Iulie — zile, făcută de mine ieromonah Hieronim Calnochi, protopopul eparhiei Năsăudului“.⁵⁹⁾

Din inițiativa acestui protopop s'a întemeiat pe la 1778 în Năsăud o școală latino-

⁵⁹⁾ N. Iorga, Scrisori și inscripții ardeleni și maramureșene, II, pg. 160.

germană, al cărei prim învățător a fost chiar el. În aceasta școală normală cu două clase se învăța latină și germana, iar de la 1786 s'a dat instrucția numai în limba germană, limba serviciului militar. Kalnoki a servit la aceasta școală până circa la 1780, când iarăși s'a întors la Blaj, unde a fost numit prefect seminarial.⁶⁰⁾

III.

Scaunul protopopesic al Năsăudului încetează la 1786. Cel din urmă protopop a fost vicarul de mai târziu **Ion Para**.

Episcopul Ion Bob, văzând că dieceza sa e prea mare, extinsă preste întreg Ardealul și ținuturile marginase, văzând primejdia mereu crescândă pentru unirea bisericii cu Roma, în anul 1782 întrevine la forurile mai înalte pentru creșterea unei noi episcopii. Cererea însă nu i-a fost satisfăcută. Totuși îi succede înființarea la 1786 alor patru vicariate episcopoești pentru ținuturile mai îndepărtate de reședința episcopală: la Hațeg, Făgăraș, Năsăud și Șimleul-Silvaniei, înzestrându-le pe fiecare cu o dotatie de 300 flori din fondul religios, respective din cassa statului pentru acest din urmă vicariat.⁶¹⁾

Astfel ia ființă la 1786 în capitala graniței năsăudene, la Năsăud, sediul nestrămutat al **vicariatului Rodnei**, numit după

⁶⁰⁾ V. Șotropa — Dr. N. Drăganu, Istoria școlilor năsăudene, pg. 13 și 50.

⁶¹⁾ Dr. Iacob Radu, Istoria Vicariatului greco-catolic al Hațegului, pg. 114—116 și 386. Vezi și revista „Transilvania” Sibiu, 1899, pg. 290.

valea în care erau așezate parohiile aparținătoare lui. Vicarul administrator era totodată și parohul Năsăudului. Lângă dânsul aflăm servind la altarul Domnului și pentru nevoile sufletești ale credincioșilor năsăudeni câte un al doilea preot, numit și capelan, ba chiar și un al treilea preot.

Istoria preoților năsăudeni, începând cu înființarea vicariatului Rodnei e mai luminoasă. Preoții puși la conducerea acestui vicariat și ai parohiei Năsăud, au fost bărbați luminați, umblați în școli superioare, cu pregătiri mai temeinice, răspunzători pentru chemarea frumoasă dar totodată și grea, la care erau chemați. Faptele lor sunt tot atâtea dovezi a sufletului lor mare în misiunea importantă dată lor. Biserica din vicariatul Rodnei și în aceasta și cea din Năsăud, sub conducerea lor a ajuns la o înălțare, asemenea căreia numai în câteva ținuturi mai găsim.

Activitatea acestor fruntași ai preoțimei noastre o avem amănunțit și bine descrisă până la 1858 de „prepositul capitlului gr.-căt. al diecezei de Gherla” Macedon Pop, fost vicar și paroh în Năsăud și edată după moartea lui de profesorul liceului din Năsăud, Maxim Pop.⁶²⁾

⁶²⁾ „Activitatea Vicarilor foranei episcopoești din districtul Năsăudului, dela înființarea Vicariatului până la Vicarul Anhidim Pop închisive” (retipărire, coreasă și adausă după „Albia din 1875” Budapesta 1875).

În șirele următoare și la biografia parohilor și totodată vicari ai Năsăului vom avea înainte mai mult datele ce mi-le pune la îndemână broșura lui Maxim Pop, întregindu-le cu alte documente mai nou apărute. Nu vom căuta însă să descriu în detaliu activitatea de administratori vicariali ai acestora, care va trebui întregită și scoasă la lumină de alții, mai chemați.

Ion Para

È urmașul lui Kalnoki în postul de învățător al școlii normale, apoi protopop al Năsăudului. Ca atare îl găsim până la anul 1786, când e numit cel dintâiu vicar foraneu episcopal al Rodnei.

S'a născut în 1744 în Silvașul de sus, din județul Hunedoara, și a fost absolventul institutului de teologie Pazmaneu din Viena. În acest institut a studiat împreună cu teologii Vasile Nemeș, Petru Ungur, Ștefan Salcivai și Alexandru Fiscuți. Toti aceștia la 1777 fac aici cunoștință cu candidatul la episcopie, Ion Bob. În 1782 Ștefan Salcivai era superiorul institutului sf. Barbara din Viena, Ion Para protopop la Năsăud, Petru Ungur protopop la Santău, Alexandru Fiscuți protopop la Bistrița, iar Vasile Nemeș protopop la Tășnad, prin urmare electori episcopali și oameni cu influință asupra preoților.

După retragerea lui Grigore Mașor, Ștefan Salcivai scrie lui Ion Para, că a sosit

momentul, că în fruntea episcopiei Blajului să fie ales un preot de mir și de aceea stăruie ca printre cei trei candidați să figureze și Ion Bob. Ion Para ia contact cu foștii săi colegi dela Viena și astfel, la alegerea din 12 August 1782 din 179 voturi Ion Bob obține 37 și e confirmat peste două luni de episcop al Blajului.⁶³⁾

Ion Para „neastâmpăratul vicar unit al Năsăudului și unul dintre cei mai însuflețiți și îndrăzneți luptători naționaliști ai Românilor ardeleni...” a fost urzitorul mișcării de emancipare al acestora, mișcare, care a fost motorul la „Supplex Libellus Valachorum” și care avea scopul „să trezească conștiința națională și mai ales conștiința drepturilor naționale, indemnând pe români să ceară declararea națiunii române de națiunea a patra a Ardealului”. În luptele naționale ale anului 1790—1792 a avut partea leului și a fost unul dintre delegații cari s'au prezentat cu memorii înaintea împăratului din Viena. Iată cum descrie el în „frazе nervoase” starea disperată a neamului nostru din acest timp: „Clerus enim absque omni subsistentia manet, natio oppressa, nobiles Valachi ab officiis excluduntur, nemo est qui subcurrat.”⁶⁴⁾

⁶³⁾ Z. Păclișanu, Un vechi proces literar, în „Revista Fundațiilor Regale”, anul II — 1935 — nr. 7, pg. 89.

⁶⁴⁾ Intreaga activitatea națională a acestui vicar o găsim în: Z. Păclișanu: Luptele politice ale Românilor ardeleni din anii 1790—1792. București, 1923, pg. 7 și urm.

Preot inzestrat cu cunoștințe frumoase, Ion Para a luerat mult pentru ajutorarea preoției din vicariat, căreia a căutat să-i câștige și sesiuni parohiale din teritoriile comunale. Nu i-a succes însă, decât pentru Năsăud. În această parohie, rămânând fără erezi proprietarul Anton Lupul, casa cu grădină și averea acestuia au trecut în proprietatea bisericii. Casa de locuință parohială, iar averea de sesiune parohială.

Fiind iute de fire, Ion Para în activitatea sa s'a lovit de intransigența comandai militare grănicerești, care i-a pricinuit multe neplăceri, încât a fost silit să se departe din Năsăud, trecând ca vicar la Făgăraș, unde a rămas până la 1807, când a fost ridicat la demnitatea de canonic cantor al capitolului din Blaj. A murit în 3 Decembrie 1809.

Ion Halmagi

S'a născut în Scorei, jud. Făgăraș. La 1796 fiind vicar la Făgăraș, e transferat în aceeași calitate la Năsăud în locul lui Ion Para, numit la Făgăraș. În Năsăud rămâne până în 1802.

Autorul broșurei „Activitatea Vicarilor foranei din districtul Năsăudului” ni-l descrie ca pe un „om tare piu și religios... cuprins de o melancolie ce-l ținea departe de orice societate.” Mai mult retras, se ocupa cu citirea sf. Scripturi, a sf. Părinți și altor cărți religioase. Circularele sau așa numitele „po-

nunci”, adresate de el preoților din vicariat amintesc de grija cea mare ce a avut-o față de ei, precum și față de sufletele încredințate lor spre păstorire. „Cade să preoții și păstorii a fi grijnici și osirdnici întru chemarea slujbei lor...” spune el într'un circular, „...să nu slujască pe lege neavând mărturie și păcuenie sau blagoslovenie în scris dela Arhierou... să grijască de casa Domnului... să păzească preasfintele și cele mântuitoare porunci alui Dumnezeu... să cinstească pe împăratul... să nu se amestece la treburile cele de afară (să nu facă politică)... să îndemne pe norod a merge la biserică cu mic cu mare... să îndemne pe creștinii săi a-și da pruncii la școală...”⁶⁵⁾

Și acest vicar a avut neplăceri cu ofițerii regimentului grăniceresc, cari îl părăsc la episcop și cer transferarea lui. Episcopul dând crezare multelor scrisori, îl chiamă la Blaj. Convingându-se mai târziu de nevinovăția acestui preot, îl numește la 1807 de vicar al Făgărașului în locul antecesorului său Ion Para, unde a și murit în 1818. *M.H.*

Ion Nemeș

S'a născut în Băița, jud. Cojocna, în anul 1764, din părinți iobagi. Liceul l-a făcut la Bistrița și Blaj, iar teologia în seminarul gr.-cat. din Lemberg. A fost profesor la ince-

⁶⁵⁾ Iulian Martian, Documente Bisericești, în „Arhiva Someșană”, nr. 7, pg. 38—53.

put al liceului din Blaj, apoi capelan castrens al Regimentului II grăniceresc, ia parte în 1793 la războiul contra Francezilor până la încheierea păcii la 1801. Intors acasă ia funcția de cancelist episcopal, apoi e numit în Cluj de capelan. Acest post îl părăsește în curând și se retrage la un prieten al său, căpitanul Meheși din Mocod. După îndepărtarea lui Halmagi e numit administrator vicarial până în 1809. În acest timp e și capelan al Regimentului II grăniceresc. Numit apoi vicar și paroh al Năsăudului conduce vicariatul Rodnei până la 1834, când intră în capitulul din Blaj unde și moare în 17 Ianuarie 1839.

Ion Nemeș a fost un preot cu alese cunoștințe intelectuale. Vorbea mai multe limbi. Disciplinat și cutezător, a făcut mult bine pentru biserică și pentru preoții din vicariat. El a introdus mai întâi în vicariat matricolele parohiale, a câștigat sesiuni parohiale pentru preoți și a stăruit mult pentru edificarea de biserici și case parohiale. S'a îngrijit de o pregătire mai aleasă a preoțimei, care până pe timpul său era recrutată din elemente slabe, chiar și din militari trecuți prin războaie. A ridicat autoritatea preoțimei în fața organelor militare, scoțindu-o de sub jurisdicția acestora și ușurându-i sarcinile grele cu cari era impusă.

Indrăzneala, ce a avut-o în toate acțiunile sale, l-a pus în conflict cu organele militare grănicerești, din care însă a ieșit biruitor. Pentru meritele sale câștigate pe

teren bisericesc a fost decorat cu crucea de argint.

Pentru Năsăud a câștigat o sesiune capelanală din averea rămasă fără erezi alui Ion Miron, locuitor în Năsăud. A mijlocit o remunerație de 150 floreni pentru catehetul dela școala normală din Năsăud. În 1811 arzând casa vicarială, a cerut pentru edificarea din nou și întreținerea acestei case ajutorul parohiilor din vicariat.

Scăderile acestui preot harnic și străbătător, arătate în broșura „Activitatea Vicarilor foranei“, dispar în fața activității lui rodnice pentru biserică.

În pastorația lui Ion Nemeș ne întâlnim și cu trei capelani, preoți ajutători, în Năsăud. Cel dintâi e

Dumitru Anton

Născut în Năsăud la 1764 din familia fruntașă Anton.⁶⁶⁾ Absolvent al școlii normale din Năsăud și al seminarului din Blaj, a servit de catehet al școlii normale și al institutului militar grăniceresc din Năsăud, dela 1810—1821, iar de preot al Năsăudului începând cu ceva înainte de 1800. A murit în 1 August 1822. Aproape coetan și colaborator în slujba Domnului cu el a fost

⁶⁶⁾ Vezi genealogia acestei familii în „Arhiva Someșană“, nr. 11, pg. 45.

George Chitul ¹⁷⁷³ ~~1797~~ ₂₄

Născut la 1773 în Năsăud dintr'o familie fruntașă. Absolvent al școlii normale din Năsăud și al seminarului din Blaj, a servit ca preot în Năsăud de la 1797 până la 21 Aprilie 1823, când a murit.

Ciril Dunca

Născut în comuna Gledin, jud. Năsăud, a fost capelan și catehet în Năsăud din anul 1824—1828, apoi profesor în Blaj.

Ion Marian

Între preoții cei mai distinși din jumătatea întâia a veacului XIX, în ținutul Năsăudului locul prim îl ocupă parohul și vicarul Ion Marian. Născut la 1797 în parohia Zagra, jud. Năsăud, după ce cercetă școlile triviale din Teleiu și Zagra, precum și școala normală din Năsăud, pleacă la Blaj, unde absolvi liceul și teologia. În 1 Noembrie 1819 e numit profesor al gimnazului, la care servi până în August 1821. În acel an fu numit preot în parohia sa natală, unde servi până în 1824. Din Zagra făcea și pe catehetul școlii normale din Năsăud, unde venea de două ori regulat pe săptămână și făcea catehizație. La 1824 fu numit învățător la școala normală din Năsăud, care post îl ocupă până la 1830, când fu trimis să asculte un curs pedagogic la Lemberg, de unde întorcându-se servi mai

departe ca învățător până la 1833. În acest an e numit director al școlii normale din Orlat, iar la 18 Iunie 1834 director al școlii normale din Năsăud și administrator vicarial, iar mai târziu vicar. Ca vicar conduce și agendele directorului normal până la moartea sa, întâmplată în 2 Iulie 1846. E înmormântat în cimitirul român unit din Năsăud, unde i s'a ridicat un frumos monument din partea admiratorilor grăniceri năsăudeni.

Activitatea mare a acestui vrednic preot se distinge mai ales pe două terenuri: bisericească și școlară.

Pe teren bisericesc a introdus o administrație mai regulată, a reorganizat forul matrimonial. Conducerea administrării averilor bisericești o a scos din mână organelor militare grănicerești și o a dat întreagă preoților. S'a îngrijit de o educație a clerului în școli mai superioare și a stăruit pentru edificarea de case parohiale. A oprit obiceiurile costisitoare în legătură cu botezul și înmormântarea credincioșilor.

Activitatea cea mai intensivă a dezvoltat-o Ion Marian pe terenul școlar. Școala primară și pe învățătorul ei l-a ridicat la nivelul, ce nu-l aveau până atunci. A edificat școli primare, a introdus noi metode în învățământul primar și s'a îngrijit de întreținerea școlii și învățătorului. Pomicultura a format studiul de predilecție a lui și excelente urmări asupra elevilor și credincioșilor. Binefacerile școlii de pomicultură s'au revărsat

adânc și bogat în parohiile vicariatului
meritele sale pe terenul școlar
Ferdinand, la 1839, îl decora cu
aur pentru merite.

(Pentru cunoașterea mai detaliată
activității acestui preot, pe lângă broșura
Pop, vezi și „Istoria școlilor năsădene” de
și Dr. Nic. Drăganu, pg. 51—52, Iuliu Moisil
grănicerești”, pg. 17 și urm. și „Școala
de Iuliu Moisil, în revista „Vatra”, Năsăud,
nr. 3—4, pg. 67 și urm., „Monografia comunei
nouă” de Pamfilu Grapini, pg. 47, „Memoria
niunii învățătoarești gr.-cat. „Mariana”
pg. 51).

Macedon Pop

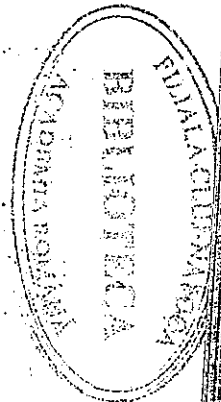
Fiu al parohului Iacob Pop din
Băi, s'a născut în 3 Iulie 1809. Școala
a făcut-o în satul natal și Năsăud,
Bistrița și Blaj, unde a absolvit și
În anul 1834 e numit profesor la
din Blaj. Aici se hirotonește de preot
în 1835 și rămâne până în 1838
de comanda regimentului grăniceresc
dean și de vicarul Ion Marian, pe
Blajul și vine la Năsăud de catehet
normale și capelan al parohiei. La
după moartea vicarului Marian, e numit
și administrator vicarial, iar în 1840
foraneu episcopal. În 13 Mai 1848 luă
la adunarea națională din Blaj. Pe
acasă ținu o adunare grănicerească, pe
un memoriu către împăratul, în care
rezolvirea mai multor dorințe ale grănicerilor

În Decembrie 1848 se retrase ca
grănicer pe lângă regimentul grăniceresc
în Bucovina, căci Ungurii ocupaseră

MACEDON POP

Aici stete până la sfârșitul lui
1849, când se întoarse acasă. Năsăud
făcuse pustiit și ars de revoluționari.
Biserica, iar casa vicarială era într'o
stare de ruină. Acoperi, cum putu biserica
și locuința vicarială. În primăvara
1850 puse fundamentul unei noi

bisericii pe grădina lui Dumitru și Ioan Prădan, — acești proprietari au fost despăgubiți pentru grădina cedată bisericii prin o casă cu grădina de a bisericii și cu un pământ din sesiunea parohială, — având promisiunea colonelului Urban pentru mijlocirea sumei necesare la planul făcut de Simeon Vărăeanu, în suma de 18.000 fl. Neprimind însă numai 200 fl. nu s'a putut continua edificarea.

În 1852 însoți la Viena pe mitropolitul Suluțiu și-l ajută în afacerile grele bisericești, pentru cari compuse în limba germană mai multe memorii adresate împăratului.

În 1856 însoți tot la Viena pe cel dintâiu episcop al Gherlei, Ion Alexi, pentru organizarea diecezei. Făcu apoi pe secretarul episcopal până în 1857, când fu numit de prepozit al celui dintâi capitol pe lângă episcopia Gherlei. Părăsi Năsăudul în 1858, de care însă se ținu legat prin multele delegații, în cari luă parte pentru aranjarea chestiunilor grănicerești. A murit în 31 Iulie 1873.

Acest vicar are mari merite pentru organizarea fondurilor culturale grănicerești din Năsăud. Pastorația lui cade în timpul desființării graniței (1851), când numai prin lupta dată de el cu câțiva bărbați însuflețiți și luminați s'a putut menține și organiza fondul școlastic și de burse grăniceresc.

A luptat mult și pentru îmbunătățirea soartei preoțimei din vicariat și a avut grija cea mare pentru biserică și școală.

Pentru Năsăud are meritul special de a pune fundamentul noii biserici, de a esopera în 1856 un ajutor pentru edificarea acestei biserici din arânda târgului din Năsăud, conceasă bisericii pe 10 ani.

Macedon Pop e și autorul celor dintâi și foarte bune catehisme (după Deharbe) pentru școlile primare și secundare. Alt manual al lui e un ajutor de catehizare: „Galeria icoanelor sfinte“.

(Pentru cunoașterea mai amănunțită a vieții și activității lui Macedon Pop vezi autobiografia din „Activitatea vicarilor...“, pg. 55—98, Dr. Victor Bojor: „Prepozitul Macedon Pop“ în biblioteca „Din granița năsăudeană“ nr. 5 și Anuarul liceului de băieți din Năsăud pe anul 1873/74.)

Anchidim Pop

A fost fratele vicarului Macedon Pop. Născut în Sângeorz-Băi, jud. Năsăud, a absolvit școala primară din Năsăud, gimnazul l-a făcut la Blaj, Odorheiu și Cluj, iar teologia la Blaj. A fost hirotonit de preot în 1847 și numit apoi capelan și catehet la Năsăud, iar în 1849 capelan castrens al Regimentului II de graniță din Năsăud. În 27 Octombrie 1858 cu scrisoarea Nr. 3093 e numit paroh și vicar la Năsăud dar în 1 Decembrie al aceluiași an are un sfârșit tragic: e găsit mort (legat cu mâinile la spate și cu o piatră la grumaz) în canalul morii, ce trecea pe lângă grădina casei vicariale. Nu se cunoaște pricina acestui sfârșit. S'a crezut, că a fost aruncat de către niște dușmani de moarte ai lui.

Acest bărbat „zelos, istet și activ” — cum îl numește decretul de numire — a murit în floarea vieții, atunci, când putea să fie mai de folos bisericii și să conducă opera începută de fratele său în vicariat.

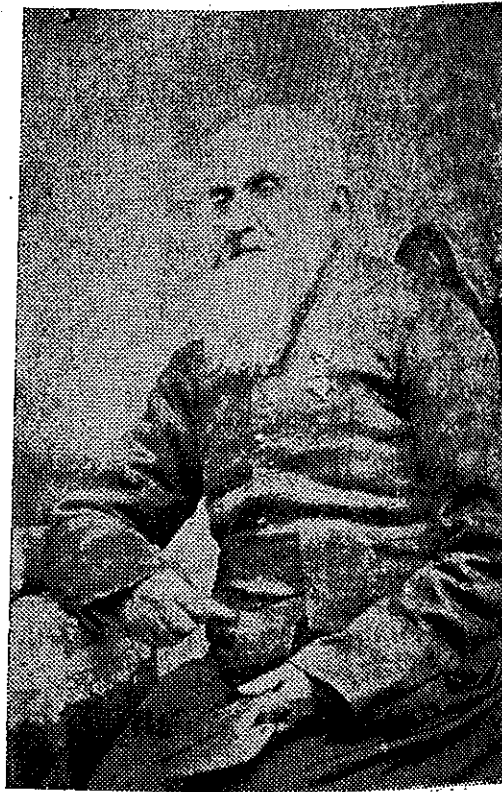
În „Activitatea vicarilor”, pg. 111, editorul Maxim Pop reproduce un testament al lui Anhidim Pop, datat în 24 Octomvrie 1858, în care la pct. 4 se face amintire de un lăsamânt al vicarului în favorul bisericii din interesele căruia să se plătească o sf. Liturghie, care să se facă în ziua morții lui. Aceasta fundațiune este reintregită astăzi de autorul acestor șire și stă sub administrarea bisericii române unite din Năsăud, având capitalul fundațional de 2000 (două mii) Lei.

Anhidim Pop e îngropat în cimitirul român unit din Năsăud. Pe micul monument dela mormântul lui stau cuvintele evocatoare: „La revedere Anhidime!”

Ion Lazar

S'a născut în Năsăud în anul 1804. Școala primară sau normală, cum se numia atunci, a absolvit-o în Năsăud. A fost apoi încorporat soldat al Regimentului de graniță năsăudean, la care înaintă până la gradul de sergent. Eliberându-se din armată a continuat școlile din Blaj, absolvind teologia, a fost hirotonit de preot în 20 Aprilie 1831. În acest an a fost numit cooperador (preot ajutor) în Năsăud. A servit în acest post

54 de ani, alături cu parohii-vicari Ion Marian, Macedon Pop, Anhidim Pop și Gregoriu Moisil. A fost catehetul școlii comunale, mai

ION LAZAR

târziu confesională. A fost și îngrijitorul în cele suflatești a deținuților din închisoarea judecătorei de ocol din Năsăud. A murit în 14 Iulie 1885, în etate de 81 ani și e îngropat în cimitirul bisericii române unite din Năsăud.

În pastorația-i lungă preotul Ion Lazar a fost preotul disciplinat, corect, care s'a jertfit pentru sufletele date lui spre păstorire. Conștiincios de chemarea sa, era iubit mult de credincioși, pe cari a știut să-i îndrume în cele sufletești și ale gospodăriei de plugar, muncind alături cu ei. În revoluția din 1848/49 rămânând singurul preot la mai multe parohii, pentru grija ce a avut-o în aceste vremuri de restricte și bejenie și pentru alte motive, mai târziu a fost decorat cu crucea de aur pentru merite.

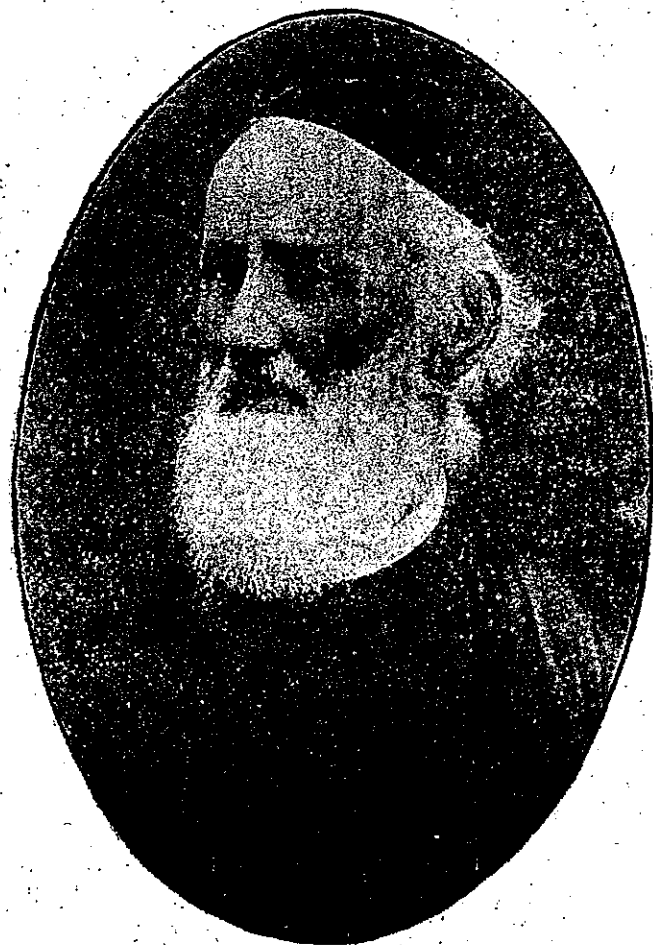
A avut marea fericire de a-și vedea înaintea de a muri opera incununată: biserica monumentală noua din Năsăud, pentru ridicarea căreia s'a jertfit atât de mult alături cu parohul vicar Gregoriu Moșil.

A fost și chivernisitorul harnic al familiei sale, constatătoare dintr'un băiat — fost director al liceului din Năsăud — și cinci fete, carora le-a dat o educație bună.

Gregoriu Moșil

Între figurile alese ale preoțimei năsăudene, locul de frunte îl ocupă și Gregoriu Moșil, preotul „puternic în faptă și în cuvânt”.

S'a născut la 10 Ianuarie 1814 în parohia Șant, jud. Năsăud. Școala primară a ascultat-o în Sângeorz-Băi, liceul și teologia în Blaj. A fost hirotonit de preot în 7 Februarie 1841, iar în 21 al aceleiași luni a fost introdus de preot în Tiha-Bărgăului,

GREGORIU MOȘIL

jud. Năsăud. În această parohie a ridicat o biserică frumoasă și a lucrat mult pentru bunăstarea morală și materială a credincioșilor. În 8 Martie 1859 a fost numit vicar și paroh al Năsăudului. Ca atare ajunge în fruntea tuturor instituțiilor grănicerești

românești din Năsăud și a avut partea leului în organizarea și menținerea lor.

A fost președinte al fondurilor școlare grănicerești. În acest post, împreună cu alți bărbați grăniceri aleși și însuflețiți, luptă pentru apărarea drepturilor grănicerești și pentru realizarea scopurilor indicate în „Invoirea” făcută de reprezentanții comunelor grănicerești. „În aceasta invoire, piatra din capul unghiului a tuturor așezămintelor noastre culturale mai de seamă, fruntașii grăniceri, — cari în luptele nenumărate ce le purtaseră pentru dinastia străină observaseră, că arma care hotărăște soarta popoarelor și care le scoate din moarte la viață este nu forța fizică ci știința de carte, cultura — au hotărât ca din fondul numit central școlar să se înființeze un liceu complet cu limba de predare română, apoi un internat, o școală reală, o școală normală cu patru clase, o școală de fete și cinci școli primare în comunele: Sângeorz-Băi, Teliuș, Zăgla, Monor și Prundul Bărgăuilor.”⁶⁷⁾

A lucrat din sine și a jertfit mult pentru înființarea liceului grăniceresc de baieți din Năsăud. A fost cel dintâi director și organizator al acestui liceu din 4 Octombrie 1863 până la sfârșitul lui August 1868.

A luat parte la întemeierea și organizarea districtului năsăudean.

⁶⁷⁾ G. Bichigean, La mormântul Vicarului Gr. Moisil, în „Arhiva Someșană”, nr. 8, pg. 142.

Jertfa cea mare a adus-o cu edificarea frumoasei biserici din Năsăud, a cărei sfințire a fost în 19 Octombrie 1884 (Vezi istoricul acestei biserici în bibliotecă „Din granița năsăudeană”, nr. 1).

Ca președinte al Reuniunii învățătoarești greco-catolice „Mariana”, s’a năzuit să îmbunătățească soarta învățătorimii și a dat inițiativa pentru clădirea de școli.

N’a fost instituție grănicerească și năsăudeană al cărei îndrumător și organizator să nu fi fost acest harnic și zelos vicar.

Năsăudul, în special, s’a bucurat foarte mult de binefacerile pastorației parohului Gregoriu Moisil.

Activitatea bogată și multilaterală a acestui mare preot nu se poate cuprinde în câteva șire ale unei broșuri, ci după cum am amintit mai înainte e timpul, ca cei chemați să o desfășoare în toate amănuntele.

Caracterizarea ideală a acestui bărbat ales o găsește potrivită în cuvintele a doi biografi ai lui. După cel dintâi, Gregoriu Moisil a fost „marele grănicer și marele Român, care a fost model de conștientiositate în împlinirea datoriilor, teaur bogat de fapte nobile, prototip demn al omului activ, zelos și stăruitor, om mare născut pentru înfăptuirea lucrurilor mari, în care om s’a intrupat zisa sf. Augustin: „Magnae res magnos viros desiderant.”⁶⁸⁾ Iar al doilea spune, că Gre-

⁶⁸⁾ G. Bichigean, La mormântul Vicarului Gr. Moisil, în „Arhiva Someșană”, nr. 8, pg. 142.

goriu Moisil a fost „bărbat muncitor, zelos și conștiințiu de chemarea lui, hotărît, sincer și iubitor de dreptate, care trecea în vremea lui de sfânt.”⁶⁹⁾

A murit la 4 Octombrie 1891 și e îngropat lângă biserica pentru a cărei ridicare atât de mult s'a jertfit.

Ca om de carte a scris în revista „Școala practică” din Năsăud, anul 1885, nr. 11—12, „O pagină din trecutul institutelor de învățământ din Năsăud”, care alături de notițele latinești dela pg. 45—55 ale cărții „Poemation de secunda legione valachica sub Carolo Barone Enzenbergo” De Tanolli (Antonius Cosimellius), Magno-Varadini 1830, alcătuiesc cea dintâi schiță a istoriei școalelor năsăudene.⁷⁰⁾

(Vezi „Autobiografia” publicată în „Arhiva Someșană” nr. 4 din 1926. — G. Bichigean: La mormântul vicarului Gr. Moisil, în „Arhiva Someșană”, nr. 8, pg. 142 și urm. — „Memorialul Reuniunii învățătoresți gr.-cat. „Mariana” din Năsăud”, 1876—1901, pg. 57 și urm.)

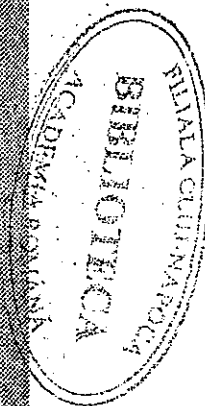
Dr. Ion Pop

S'a născut în 15 Septembrie 1859 în parohia Poiana-Ilvei, jud. Năsăud, din o familie veche grânicerească. A cercetat mai întâi școala primară din satul natal și cea trivială din Sângeorz-Băi. În toamna anului

⁶⁹⁾ V. Șotropa—Dr. N. Drăgan, Istoria școalelor năsăudene, pg. 330.

⁷⁰⁾ V. Șotropa—Dr. N. Drăgan, ibid, pg. 330.

1869 a fost adus la Năsăud în clasa IV-a a școlii normale (primare). Liceul l-a făcut în Năsăud, absolvind în 1878. A urmat apoi

Dr. ION POP

facultatea de teologie și filosofie din Viena, primind diploma în 10 Iulie 1882. În 1 Februarie 1884 a fost chemat la Gherla, unde a fost numit profesor de morală și pastorală la Academia teologică, iar peste un an a primit catedra de dogmatică, de cant, rit și tipic bisericesc. Pe lângă oficiul acesta a luat

parte și la administrația centrală eparhială și în 14 Septembrie 1890 a fost numit asesor consistorial.

În 1886 s'a căsătorit cu Elena Maniu, fiica lui Dr. Ion Maniu, jude la Tribunalul din Zalau. În Noembrie 1886 a luat doctoratul în teologie la Viena. În 17 Octombrie 1886 a fost hirotonit de preot, iar în 1 Decembrie 1891 a fost numit paroh al Năsăudului și vicar foraneu episcopal al Rodnei. În această calitate a păstorit sufletele credincioșilor aproape 10 ani, până în 1 August 1901, când a murit, în vârstă cea mai frumoasă a bărbăției. E înmormântat în cimitirul bisericii române unite din Năsăud.

Preot cu aleasă cultură atât teologică, cât și socială, Dr. Ion Pop s'a distins mult pe terenul bisericesc, școlar și național.

În biserică a introdus o nouă și mai regulată administrație. A lucrat intensiv pentru edificarea de noi biserici, asigurând pentru acest scop din venitul pădurilor grănicerești suma însemnată de 306.000 coroane, din care s'au ridicat biserici în parohiile: Găureni, Telciu, Salva, Rebrîșoara, Nepos, Rebra, ~~Roșu-Hvei~~ și Lușca. Tot la inițiativa lui s'au clădit case parohiale în Năsăud, Salva, Parva, Nepos și Mocod. Prin sinoadele vicariale, pe cari le-a ținut regulat a dat noi îndrumări preoției din vicariat, ridicându-i totodată acesteia autoritatea amenințată de forurile civile.

Pe teren școlar, ca inspector școlar confesional și președinte al Reuniunii învățătoresți „Mariana“, s'a îngrijit de soarta învățătorilor confesionali, ridicându-le salariul. Școala confesională sub conducerea lui a luat un avânt frumos, înzestrată fiind cu cele necesare învățământului. La inițiativa lui s'au ridicat noi clădiri de școli confesionale în Năsăud, Parva, Maieru și Mureșenii-Bărgăului. În fața primejdiei ce amenința fondul școlilor confesionale, acest fond l-a pus sub administrarea bisericii. A apărat cu tărie ca președinte drepturile celorlalte fonduri școlare grănicerești în contra stăpânirii hrăpărețe.

Pe teren național a fost în fruntea tuturor mișcărilor de apărare a drepturilor naționale împotriva dușmanilor de veacuri. Sub conducerea acestui vrednic preot despărțământul Năsăud al Astei a dezvoltat o activitate bogată în satele grănicerești năsăudene.

A scris: „Comparatio ethicae catholicae ad ethicam acatholicam“.

(Viața și activitatea acestui vicar se mai poate cunoaște din „Memorialul Reuniunii învățătoresți gr.-cat. „Mariana“ din Năsăud“, 1876—1901, pg. 66—68.)

Ciril Deac

S'a născut în anul 1848 în com. 3 Rușii-Munți, județul Turda, din o familie fruntașă de economi. Liceul l-a făcut la Iași unde a luat și diploma de bacalaureat.

ascultat apoi și a absolvit academia teologică din Gherla. În anul 1872 a fost angajat în cancelaria diecezană, iar în anul școlar 1873/4 a funcționat ca profesor suplinitor provizor

CIRIL DEAC

la liceul grăniceresc din Năsăud. Căsătorindu-se fu numit preot în parohia Șieut, unde pentru meritele câștigate ca păstor sufletesc fu numit protopop al tractului Budacului, iar în anul 1902 a fost înaintat de vicar al Rodnei și paroh al Năsăudului, care oficiu l-a condus

pană la moartea sa întâmplată în 6 Octomvrie 1909. E înmormântat în cimitirul român unit din Năsăud.

Ciril Deac a slujit puțin, abia 7 ani, în parohia Năsăud și în fruntea vicariatului. În acest timp însă a dat dovezi puternice de un suflet animat pentru propășirea credincioșilor și a bisericii pe cari le-a păstorit, a dat dovezi pilduitoare și de un curaj extraordinar și statornic, stând de atâtea ori în consiliile județene față cu dușmanul care nevoia peirea. A fost un preot la culmea chemării sale și un naționalist înflăcărat.

Dragostea pentru biserică și deaproapele l-a făcut de a instituit prin testamentul său din 5 Octomvrie 1909 următoarele legate:

1. „Fundatiunea Ciril Deac, vicar foraneu în Năsăud și soția sa Rafila n. Popescu“ în suma de 27804 coroane plus toate acțiunile dela diferite bănci, administrată de consistorul eparhiei de Cluj-Gherla, cu destinația ca din venitul capitalului să se atribuie burse fiilor orfani de preoți gr.-cat. din vicariatul Rodnei și protopopiatul Budacului.

2. Bisericii din Năsăud i-a lăsat suma de 7119 cor.

3. Bisericii gr.-cat. din comuna sa natală Rușii-Munți i-a dăruit casa și grădina, pe care o avea acolo.

(Date referitoare la viața acestui preot au apărut în „Istoria școalelor năsăudene“ de V. Șotropa—Dr. N. Drăganu, pg. 340 și în „Păstorul sufletesc“, anul 1910.)

Alexandru Halîța

S'a născut în 24 Ianuarie 1862 în Sângeorz-Băi, jud. Năsăud, din o familie fruntașă. Studiile secundare le-a făcut la liceul grăniceresc din Năsăud, luând diploma de bacalaureat în 30 Iunie 1882. A urmat cursurile academiei teologice din Gherla între anii 1884/5—1887/8 și universitatea din Cluj, luând în Ianuarie 1893 licența la materiile română și maghiară, iar în 14 Decembrie 1894 își câștigă diploma de profesor.

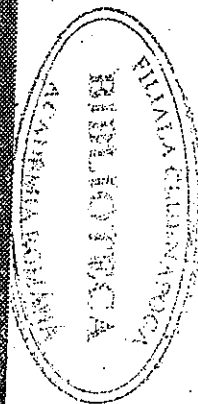
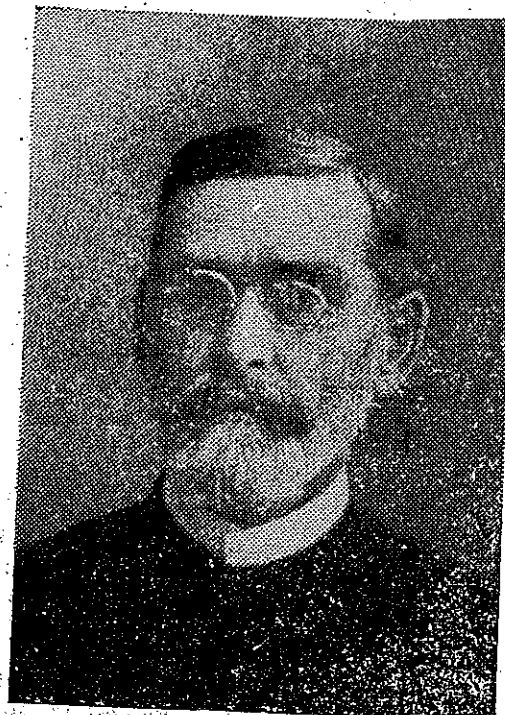
În anul școlar 1891/2 a fost ales profesor practicant, iar la 1 Septembrie fu numit profesor suplinitor ales tot pe câte un an, până la 16 Iulie 1896, când fu numit profesor titular definitiv.

În anul 1911, după moartea vicarului Ciril Deac, la stăruința mai multor frunțași intelectuali din vicariat a părăsit cariera de profesor, numit fiind paroh al Năsăudului și vicar al Rodnei. În această funcțiune a stat până în 22 Noembrie 1920, când în România întregită fiind nevoie de puteri didactice bine pregătite, a fost chemat din nou la catedra de profesor al liceului grăniceresc din Năsăud, la care a servit până la pensionarea întâmplată în 1 Septembrie 1928. A murit la Năsăud în 1 Decembrie 1934, în etate de 72 ani. E înmormântat, la dorința sa, în comuna natală Sângeorz-Băi.

Alexandru Halîța, atât la catedra de răspândire a luminii, cât și la altarul de întărire a credinței, a purtat o vieță de

1862
1934
72

muncă conștientă întru împlinirea datoriei. Ca profesor a fost un om de inimă, cu dragoste pentru cariera sa, cu iubire pentru elevii săi; ca preot a știut să folosească

ALEXANDRU HALÎȚA

toate prilejurile potrivite spre a îndemna pe credincioși să aducă jertfe și daruri de bună-voie pentru podoaba casei Domnului. O caracterizare potrivită a acestui preot-profesor o aflăm în cuvântul de adio, dela înmormântare, rostit de directorul liceului grăniceresc Vasile Bichigan:

„In defunctul a dispărut colegul cu sufletul larg deschis prieteniei sincere, tovarășul de muncă nobil, desinteresat, care a avut în vedere armonia, buna înțelegere dintre muncitorii avizați la conviețuire de o viață întreagă și puși în serviciul culturii românești. Suflet delicat, constructiv, dușman al vrajbei, intrigărilor, ca toți profesorii înaintași, de cari s'a învrednicit liceul din Năsăud în primele zile ale existenței sale, răsăriți aproape toți din țărani simpli, dar înzestrați cu bunul simț, cu tandreța sufletească, cari înlocuiau educația posibilă în familiile cu dare de mână și țineau locul rutinei sociale moștenite generații de-a rândul... În calitate de crescător al tinerelor generații a fost un om de inimă, cu dragoste de cariera sa tot mai potențată spre sfârșitul activității sale de profesor, cu iubire pentru elevii săi, cărora le da povețele necesare cu toată duiosia de părinte, îi îndemna să-și facă datoria și să devină membri folositori ai neamului românesc cu calmul și prestanța unui pedagog consumat și nu-i jignea nici când nici cu cea mai mică aluziune ofensatoare. Unia într-o îmbinare fericită blândeța duhovnicului, pilduitor cu învățămintele sfintei scripturi, picurător în suflete de puterea credinței făcătoare de minuni, calitate câștigată prin studiile preoțești și slujba de vicar, ce o purtase timp de nouă ani, cu verva vrăjită a cuvântului de învățător, care înalță și fortifică prin tăria convingerilor rezultată din cuceririle științei...”

Munca și jertfa adusă pe altarul Domnului și al culturii naționale i-a fost recunoscută de către guvernul țării prin acordarea mai multor distincții.

(Despre acest preot vezi: „Omagii profesorului Al. Haliță“ în Anuarul liceului grăniceresc „Gh. Coșbuc“ din Năsăud, anul 1929, pg. 3—5 și „Istoria școalelor năsăudene“ de V. Șotropa—Dr. N. Drăganu, pg. 347.)

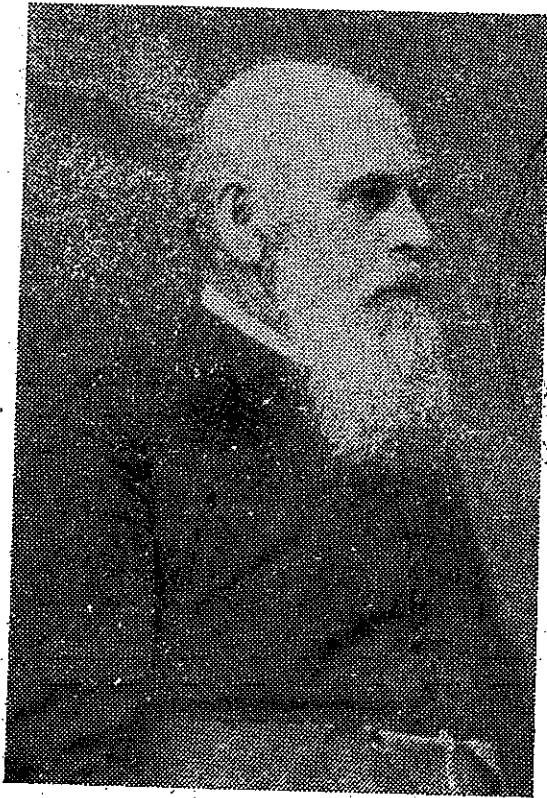
Ion Născuțiu

A fost al doilea preot veteran al Năsăudului, care împreună cu Ion Lazar au slujit la altarul bisericii timp de un veac (1831—1928).

S'a născut în Năsăud în 22 Iunie 1849 din o familie fruntașă. Școala primară și liceul l-a făcut în Năsăud. A luat diploma de bacalaureat în 1 Iulie 1873. A urmat apoi academia teologică din Gherla din anul 1873/4—1876/7. În 20 Decembrie 1877 e numit preot în parohia Lușca, unde a servit până în 12 Februarie 1881, când a fost numit capelan pe lângă persoana vicarului Gr. Moisil. După moartea cooperatului Ion Lazar în 1885 a fost numit în locul acestuia, servind în acest post până către sfârșitul anului 1920, când a fost numit administrator vicarial. Ca atare muri în 31 Iulie 1928. E îngropat în cimitirul din Năsăud. A fost și catehetul școlii normale (primare) de fetițe și al celei confesionale.

O jumătate de veac a purtat acest preot greutatea slujbei de păstor al sufletelor. A

priceput însă, că „cel ce ia asupra-și grija
aceasta trebuie să aibă înțelepciune multă
și înainte de înțelepciune dar mult dela

ION NĂSCUȚIU

Dumnezeu.” Ce-i ce l-am cunoscut, putem
mărturisi, că din darul Tatălui ceresc a fost
impodobit cu înțelepciune, cu înțelegere
dreaptă pentru slujba preotească. Cu înțelep-
ciune a știut folosi toate prilejurile potrivite
și a dorit să facă mult bine deaproapelui.

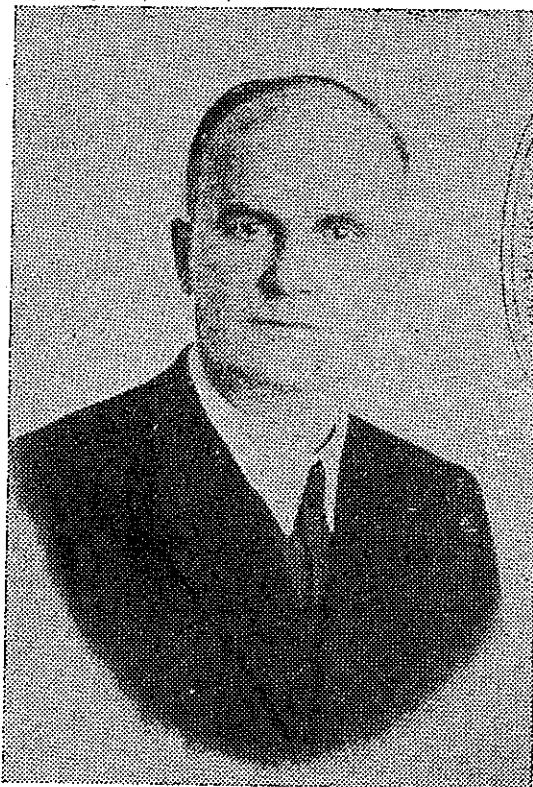
În păstoria sa de 50 ani însă a avut
bogată parte de amărăciuni sufletești. A tre-
buit să stea față la moartea în floarea vieții
a lor doi băeți absolvenți de școală supe-
rioară și a unei fete bine crescute. Dar și-a
dat seama, că trebuie să urmeze în orice
împrejurări sfatul marelui ierarh și dascăl
al lumii Ion Gură de aur, care ne spune,
că în prilejuri de atari amărăciuni, mângâierea
să o căutăm la Domnul.

Înainte de a muri avea planuri mărețe:
de a-și testa întreaga avere pentru alinarea
suferințelor și năcazurilor celor lipsiți și
pentru scopuri culturale. Gândul nu și l-a
putut realiza, căci moartea l-a răpus repede.
O fundație de 100.000 Lei, pentru ajutorarea
văduvelor și orfanilor de preoți din vicariat,
totuși a rămas să-i poarte numele.

• Gavril Bichigean

S'a născut în 14 Aprilie 1891 în parohia
Năsăud. A absolvit școala primară din Nă-
săud în 1902. Liceul l-a făcut tot la Năsăud,
luând aici diploma de bacalaureat în 1910.
A ascultat apoi Academia teologică din Gherla,
absolvind în 1915. Hirotonit în 12 Februarie
1918, cu decretul Nr. 962 din 12 Martie
1918 e numit capelan la parohia Maieru,
jud. Năsăud, unde servește până în 1920,
când cu decretul Nr. 3689 din 23 Noembrie
e numit administrator la parohia Romuli,
jud. Năsăud. Din 11 Mai 1927 servește ca
preot II al parohiei Năsăud. În 13 August

1930 cu decretul Nr. 4873 e numit protopop onorar. În 3 Iunie 1933 cu decretul regal Nr. 31787 a fost decorat cu ordinul „Co-roana României” în gradul de cavaler.

GAVRIL BICHIGEAN

Reliefarea activității acestui preot pe teren bisericesc nu are locul acum.

Pe teren literar: A fost colaboratorul revistelor folkloriste „Șezătoarea” din Făl-

țiceni, „Tudor Pamfile” din Bârlad, „Co-moara Satelor” din Blaj, iar astăzi e la „Izvorășul” din Bistrița-Mehedinți. A scris studii de literatură poporană în revista „Cul-tura Creștină” și „Unirea” din Blaj, asemenea mai multe articole de literatură bisericească în revistele „Păstorul sufletesc” din Lugoj, „Curierul Creștin” din Cluj și „Cuvântul Adevărului” dela mănăstirea Bixad. A publi-cat în 1926 două broșuri în biblioteca pentru popor „Mântueșteți sufletul” din Lugoj, cu titlul: „Sărbători băbești” și „Cărți acre”, iar în biblioteca „Din granița năsăudeană” Nr. 1 „Istoria bisericii catedrale din Năsăud”, apoi în colaborare cu profesorul Ion Tomuța Nr. 3 „Bocete și descântece din ținutul Năsăudului”.

Dr. Titus Malai

E născut în parohia Leșu, jud. Năsăud. Școala primară a făcut-o în Rodna, iar liceul la Năsăud, luând bacalaureatul în anul 1912. Teologia a ascultat-o la Oradea și Viena, unde a luat și doctoratul în teologie.

Având o pregătire temeinică și serioasă, ca și forță tineră, e chemat îndată după întregirea țării noastre în Ministerul Cultelor, unde a dat dovadă de bun îndrumător și organizator. Părăsind acest Minister ocupă o catedră la Academia teologică din Gherla. De pe această catedră a ținut cursuri repu-tate ca bine informate și pregătite, ascultate cu drag de tinerii leviți.

Devenind după moartea pâr. Ioan Născuțiu vacant postul de vicar al Rodnei și paroh I al Năsăudului, ocupă în toamna

Dr. TITUS MALAI

anului 1928 acest post. Animat de gândul de a ridica din nou vicariatul și în el parohia Năsăud la nivelul bisericesc și cultural vrednic de trecutul său istoric, își începe activitatea în această direcție, dovedind multă

voință și energie. A trebuit să treacă însă peste multe desiluzii și pedeci, create chiar de lumea neînțelegătoare care îl încunjura. Astfel această inteligență ascuțită, care a știut să se actualizeze între orice împrejurări și cu calități alese de organizator și îndrumător, părăsește și acest post în 1934, reluându-și catedra la Cluj, unde se mutase Academia teologică din Gherla.

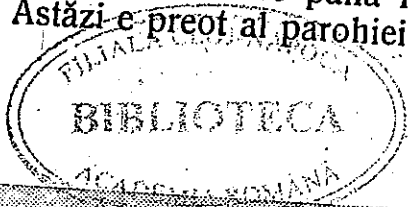
Orator de forță și convingere, profesor disciplinat, semănător idealist, omul acțiunii, în Dr. Titus Malai găsim pentru viitor pe îndrumătorul și purificatorul idealist al tineretului, care e nădejdea neamului. Fieea lui idealistă încă îl îndreptățește la o activitate rodnică pe acest teren.

Ovidiu E. Bulbuc

E cel dintâi preot în postul III al parohiei Năsăud.

S'a născut în 5 Mai 1907 în parohia Măgura-Ilvei, jud. Năsăud. Școala primară a făcut-o în parohia natală, iar liceul la Năsăud, absolvind în 1925, luând în acest an, luna Iulie, diploma de bacalaureat în Cluj. A urmat Academia teologică din Gherla, absolvind în 1929. A fost hirotonit în 2

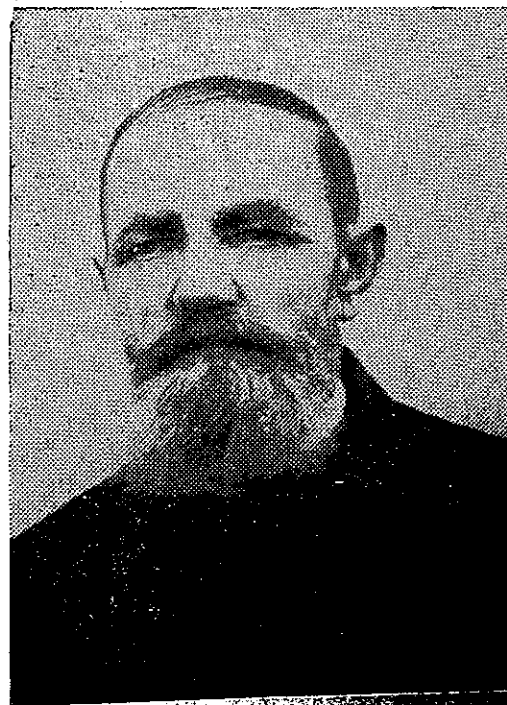
Noemvrie 1930. Cu decretul Nr. 2017 din 11 Decemvrie 1930 a fost numit preot III la Năsăud, servind ca atare până în Noemvrie 1935. Astăzi e preot al parohiei Măgura-Ilvei.

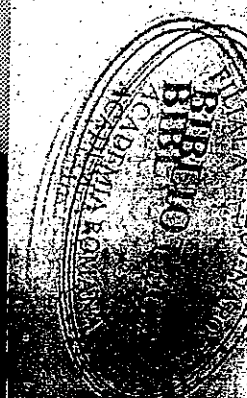
OVIDIU E. BULBUC

Ștefan Buzila

S'a născut în Rebrîșoara, jud. Năsăud, la 1 Martie 1865. Școala primară a făcut-o în satul natal și Năsăud. A absolvit în 1886 liceul din Năsăud, iar teologia în Gherla în 1890. În 16 Noemvrie 1890 a fost hirotonit de preot. În 15 Februarie 1891 a fost introdus de administrator al parohiei Poiana-Ilvei, jud. Năsăud. Această parohie a administrat-o 44 de ani. În acest timp a dezvoltat o activitate frumoasă și rodnică pe teren

ȘTEFAN BUZILA

bisericesc și cultural. A edificat biserică, care a fost binecuvântată în 1903. A reparat fundamental școala confesională și a pus bază unui fond pentru edificarea unei case parohiale. Afară de biserică ia parte ca membru activ la toate instituțiile culturale grănicerești năsădene. A fost membru și președinte al Fondurilor școlare grănicerești, președinte al Camerei de agricultură, membru în consiliul județan, senator al consiliilor comunale și județan etc.

Pentru activitatea bisericească a fost distins, cu decretul Nr. 2607 din 29 Mai 1926, de protopop onorar, cu decretul Nr. 4031 din 12 Iulie 1930 de asesor consistorial, iar cu decretul Nr. 549 din 14 Aprilie 1934 a fost numit paroh I, arhidiacon onorar al Năsăudului și vicar foraneu al Rodnei.

Pentru activitatea pe teren cultural a fost distins în 30 Martie 1923 cu „Răsplata Muncii”, iar în Aprilie 1930 cu „Steaua României” cu gradul de ofițer.

A activat și pe teren literar, publicând diferite articole în ziarele: „Tribuna”-Sibiu, „Unirea”-Blaj, „Gazeta Transilvaniei” Brașov, „Gazeta Bistriței” și revistele „Minerva” și „Gazeta graniței năsădene”-Bistrița, „Arhiva Someșană”-Năsăud. În 1890, la concursul publicat de ziarul „Tribuna” din Sibiu ia premiul I cu o lucrare folkloristă. În 1910 a publicat o bogată monografie a parohiei Poiana-Ilvei.

Iacob Chitul

E născut în Năsăud la 1 Martie 1900. Școala primară și liceul le-a absolvit în Năsăud. A ascultat teologia la Gherla. În 1926 a fost numit administrator al parohiei Coșbuc (Hordou), jud. Năsăud, unde a servit până în Decembrie 1935, când a trecut de preot III la Năsăud.

Cântăreți (dieci) și feți (crâsnici) ai bisericii din Năsăud

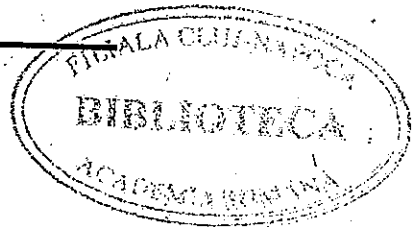
Alături de preoții slujitori la altarul Domnului, au dat ajutorul la slujbele dumnezeiești cântăreții de strană și feții. Aceștia erau bărbați mai răsăriți, oameni cu carte. Unii dintre cântăreții mai iscusiți au ajuns chiar și preoți, căci le era deschisă calea la preoție dacă întruneau anumite condiții. Așa în actele sinodului din 1700, publicate de I. M. Moldovanu, găsim următoarele: „Diecii, cari vor vrea să se preoțiască, înainte să meargă la protopop să-și ceară carte, și să tirea de înțeles și glasurile și toate tainele bisericii și până nu va fi la Mitropolie 40 de zile, până atunci Vlădica să nu-l preoțiască, și popor să-i caute protopopul și să-i aibă a da protopopului o piele de vulpe...”

Cu cel mai vechi cântăreț năsăudean facem cunoștință în conscripția dela a. 1733, amintită mai sus, în care ni se spune, că

protopopul Atanasie avea în casă pe ginerele său, *diacul Dumitru*. Tot în v. al XVIII-lea găsim și pe *cantorul Maftoaie*.

Incepând cu v. XIX seria cântăreților și feșilor din Năsăud e mai controlabilă. Astfel găsim cântăreț pe: *Ion Anton*, fiul preotului Dumitru, născut în 1792, repausat în 21 Aprilie 1852. A servit până la moarte. — *Ion Sandu*, născ. 14 Noemvrie 1823, rep. 14 Aprilie 1866. A servit până la moarte. — *Toader Rus*, născ. 19 Iunie 1832, rep. 20 Noemvrie 1913. A servit până la 1912. — *Iacob Anton* lui *Iacob*, născ. 10 Dec. 1888, rep. 15 Aprilie 1920. A servit din 1912 până în 1918. — *Alexandru Născuțiu* lui *Luca*, născ. 29 Martie 1860, rep. 11 Februarie 1935. A servit din 1918 până la moarte. — *Ion Sârbu* lui *Costan*, născ. 20 August 1887. Servește din 1935.

Șirul feșilor îl cunoaștem numai cu începutul v. al XIX-lea. Aceștia sunt următorii: *Zaharie Macaveiu*, născ. 1809, rep. 27 Mai 1861. A servit până la 1860. — *Anghel Anton*, născ. 3 Iulie 1819, rep. 9 Martie 1872. A servit din 1860 până la moarte. — *Iacob Anton* lui *Anghel*, născ. 12 Aprilie 1855, rep. 14 Martie 1902. A servit până în 1886. Din acest an servește *Nicolae Nistor* lui *Sidor*, născ. 8 Noemvrie 1859.

Cuprinsul

Cuvânt înainte 3

Preoți năsăudeni:

I. Înainte de unirea cu Roma și înființarea graniței:

Popa Toma 17
Popa Partenie 18

II. După unire, în granița năsăudeană până la înființarea vicariatului Rodnei:

Pinte Nacu, Vasile Gălan, Arsinte a lui Vasile, Pahone 23
Protopopul Atanasie 24
Arhidiaconul Anton Naszodi 28
„Popa Mitru“ 31
Ieronim Kalnoki 37

III. După înființarea vicariatului Rodnei până în zilele noastre:

Ion Para 40
Ion Halmagi 42
Ion Nemeș 43
Dumitru Anton 45

George Chitul	46
Ciril Dunca	46
Ion Marian	46
Macedon Pop	48
Anchidim Pop	51
Ion Lazar	52
Gregoriu Moisil	54
Dr. Ion Pop	58
Ciril Deac	61
Alexandru Halița	64
Ion Născuțiu	67
Gavril Bichigean	69
Dr. Titus Malai	71
Ovidiu E. Bulbuc	73
Ștefan Buzila	74
Iacob Chitul	76
Cântăreți (dieci) și feți (crâsnici) nășăudeni	76

1. 1863/4
2. 1864/5
3. 1865/6
4. 1866/7
5. 1867/8
6. 1868/9
7. 1869/70
8. 1870/71 *Primum excursum basal*

